

Śląski Urząd Wojewódzki w Katowicach

RAPORT

z realizacji w województwie śląskim zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2017 roku

Katowice 2018 r.

SPIS TREŚCI:

1. **Wprowadzenie.** ……...……...….....….str. 3

2. **Opracowanie i realizacja gminnych i powiatowych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie, a także powiatowych programów o charakterze profilaktycznym.** .....…str. 4-5

3. **Udzielanie pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.**.....str. 5-7

   3.1. **Poradnictwo specjalistyczne.**.....str. 5-6

   3.2. **Działania o charakterze terapeutycznym i psychoedukacyjnym.**.....str. 6

   3.3. **Zapewnianie bezpieczeństwa krzywdzonym dzieciom w trybie art. 12a ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu w rodzinie.**.....str. 6-7

4. **Realizacja procedury „*Niebieskie Karty*”.**.....str. 7-12

   4.1. **Zespoły Interdyscyplinarne i grupy robocze.**.....str. 7-8

   4.2. **Wszczynanie procedury „*Niebieskie Karty*”.**.....str. 8-10

   4.3. **Praca z rodzinami w ramach procedury „*Niebieskie Karty*”– sporządzanie formularzy „*Niebieska Karta-C*” oraz „*Niebieska Karta-D*”.**.....str. 10-11

   4.4. **Zamykanie procedury „*Niebieskie Karty*”.**.....str. 11-12

5. **Infrastruktura wsparcia – podmioty udzielające na terenie województwa śląskiego pomocy ofiarom przemocy w rodzinie.**.....str.12-20

   5.1. **Punkty konsultacyjne.**.....str.12-14

   5.2. **Ośrodki i punkty interwencji kryzysowej.**.....str.14-16

   5.3. **Ośrodki wsparcia.**.....str.17-19

   5.4. **Specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie.**.....str.19-20

6. **Oddziaływania korekcyjno-edukacyjne wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.**.....str.20-21

7. **Oddziaływania psychologiczno-terapeutyczne wobec osób stosujących przemoc w rodzinie**….str.22

8. **Działalność Wojewody Śląskiego.**.....str.23-27

   8.1. **Działalność kontrolna.**.....str.23-24

   8.2. **Monitorowanie zjawiska przemocy domowej w województwie śląskim oraz ocena stanu i efektywności działań w zakresie przeciwdziałania temu zjawisku.**.....str.24-25

   8.3. **Program osłonowy *„Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”*.**.....str.25-27

9. **Podsumowanie.**.....str. 28-29

Zaakceptował: Ewa Niewiara – Dyrektor Wydziału Rodziny i Polityki Społecznej
Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach
tel. 32 20-77-824, email: niewiarae@katowice.uw.gov.pl

Sprawdził: Grzegorz Rak – Kierownik Oddziału ds. Środowiskowej Pomocy Społecznej
w Wydziale Rodziny i Polityki Społecznej
tel.32 20-77-837, e-mail: rakg@katowice.uw.gov.pl

Opracował: Aldona Olesińska - inspektor wojewódzki
Joanna Jackiewicz - inspektor wojewódzki
w Wydziale Rodziny i Polityki Społecznej
Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach
tel.32 20-77-831,
e-mail: olesinskaa@katowice.uw.gov.pl
jackiewiczj@katowice.uw.gov.pl

1. Wprowadzenie.

Przemoc w rodzinie jest zjawiskiem powszechnym i dotyka rodzin o różnym statusie społecznym. Przemoc ze strony najbliższej osoby jest doświadczeniem traumatycznym, okaleczającym psychikę, gdyż rodzina jest najważniejszym środowiskiem w życiu człowieka, kształtującym osobowość, system wartości, poglądy i styl życia. Gdy pojawia się przemoc, rodzina przestaje spełniać prawidłowo te funkcje, a szczególnie narażone i bezbronne wobec niej, a tym samym wymagające szczególnej ochrony, są dzieci oraz osoby starsze i niepełnosprawne. Efektywnie przeciwdziałać temu zjawisku można poprzez podejmowanie działań o charakterze interdyscyplinarnym, które polegają na kompleksowym, skoordynowanym i wielowymiarowym udzielaniu pomocy rodzinom dotkniętym przemocą oraz poprzez realizację działań o charakterze profilaktycznym wobec rodzin zagrożonych przemocą i całych społeczności lokalnych.

Podstawowym aktem prawnym kształtującym w Polsce system przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest ustawa z 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (tekst jednolity: Dz. U. z 2015 roku, poz. 1390), wyznaczająca w tym względzie zadania dla gmin i powiatów. Ponadto w celu tworzenia warunków do skuteczniejszego przeciwdziałania przemocy w rodzinie Rada Ministrów Uchwałą nr 76 z dnia 29 kwietnia 2014 roku przyjęła *Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020*, którego celem jest zwiększenie skuteczności przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz zmniejszenie skali tego zjawiska. Program wyznacza obszary działań i zadania dla wszystkich szczebli administracji publicznej, które dotyczą rozwoju działań profilaktycznych, zwiększenia dostępności i skuteczności ochrony oraz wsparcia osób dotkniętych przemocą w rodzinie oraz skuteczności oddziaływań wobec osób stosujących przemoc, a także podnoszenia poziomu kompetencji przedstawicieli instytucji i podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w celu polepszenia jakości i dostępności świadczonych usług.

Zgodnie z zapisem zawartym w pkt 2.4.1 *Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020,* zadaniem zarówno Wojewody, jak i jednostek samorządu terytorialnego jest sporządzanie corocznych raportów i analiz czynników sprzyjających i utrudniających skuteczną pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie. Realizując opisane zadanie, Wydział Rodziny i Polityki Społecznej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach dokonuje corocznej analizy danych statystycznych dotyczących rozmiarów zjawiska przemocy w rodzinie na terenie województwa śląskiego oraz dostępnej infrastruktury pomocowej, a wyniki są w publikowane w formie raportu z realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W analizie danych dotyczących skali zjawiska przemocy domowej oraz dostępnych form pomocy uwzględniane są cechy demograficzne i infrastrukturalne jakimi charakteryzuje się województwo śląskie.

Według stanu na 31 grudnia 2017 roku, liczba ludności województwa śląskiego wynosiła 4.548 180 osób.[1] Nasze województwo charakteryzuje się wysokim, drugim w kraju po województwie mazowieckim, poziomem gęstości zaludnienia.[2]

Na terenie województwa śląskiego znajduje się 167 gmin: 49 miejskich, 22 miejsko-wiejskie oraz 96 wiejskich. Region podzielony jest na 36 powiatów, w tym 17 powiatów ziemskich i 19 grodzkich.[3]

Wysoki stopień urbanizacji i zamieszkiwanie większości ludności naszego województwa w miastach jest istotnym czynnikiem kształtującym system przeciwdziałania przemocy w rodzinie, gdyż wpływa na nierównomierne rozmieszczenie na terenie województwa infrastruktury pomocowej. Najbogatszą i najszybciej się rozwijającą ofertą w tym względzie dysponują duże miasta znajdujące się w ramach aglomeracji górnośląskiej oraz największe miasta pozostałych podregionów województwa – Bielsko-Biała i Częstochowa. W skupiskach miejskich jest również najłatwiejszy dostęp do pomocy, w tym tej specjalistycznej np. psychologów, terapeutów, ośrodków wsparcia, ze względu na rozwiniętą infrastrukturę komunikacyjną. Z kolei w pozostałych częściach województwa, w szczególności w gminach o charakterze wiejskim, oferta pomocowa jest dużo skromniejsza. Pomimo istnienia tych dysproporcji, system przeciwdziałania przemocy w rodzinie w województwie śląskim stale się rozwija, a dostępna oferta pomocy i wsparcia ze strony instytucji gminnych, powiatowych, jak i organizacji pozarządowych, skierowana do rodzin dotkniętych i zagrożonych zjawiskiem przemocy jest doskonalona i wzbogaca się o nowe inicjatywy.

---

[1] Urząd Statystyczny w Katowicach, *Ludność, ruch naturalny i migracje w województwie śląskim w 2017 r.*, Katowice 2017, Tablica nr 1 *Wybrane dane o ludności*, Publikacja Urzędu Statystycznego w Katowicach dostępna pod adresem internetowym: katowice.stat.gov.pl.

[2] Główny Urząd Statystyczny, *Roczn*ik *demograficzny 2018*, Warszawa 2018, str. 82.

[3] Urząd Statystyczny w Katowicach, *Rocznik statystyczny województwa śląskiego 2017*, Katowice 2017, str. 85.

2. Opracowanie i realizacja gminnych i powiatowych programów przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie, a także powiatowych programów o charakterze profilaktycznym.

Gminne i powiatowe systemy przeciwdziałania przemocy w rodzinie tworzą lokalne instytucje oraz inne podmioty np. organizacje pozarządowe, działające na rzecz ochrony ofiar przemocy oraz zapobiegania i zwalczania przemocy, współpracujące ze sobą i wymieniające informacje. Aby działaniom tym nadać skoordynowany kształt i by były one skuteczne oraz odpowiadały lokalnym potrzebom, gminy i powiaty powinny realizować je w oparciu o odpowiednio skonstruowane dokumenty programowe. Ponieważ problematyka przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest wielowymiarowa, w dokumentach programowych uwzględniane powinny być zarówno zadania mające na celu rozwój działań profilaktycznych skierowanych do całych społeczności lokalnych oraz osób i rodzin zagrożonych przemocą, jak i działania skierowane na ochronę osób doznających przemocy i odnoszące się do osób stosujących przemoc, a także działania w zakresie podnoszenia kompetencji służb realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania temu zjawisku.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 1 ustawy z 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, do zadań własnych gminy należy opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie. Z kolei opracowanie i realizacja programu o zasięgu powiatowym zostało wskazane jako zadanie własne powiatów w art. 6 ust. 3 pkt 1 powołanej powyżej ustawy.

W województwie śląskim, wśród 19 miast na prawach powiatu, wszystkie posiadały w 2017 roku, podobnie jak w roku 2016, opracowany i realizowany program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie, obejmujący zarówno zadania wyznaczone przepisami prawa gminom, jak i powiatom.

W przypadku 17 powiatów ziemskich dwa powiaty: Powiat Kłobucki oraz Powiat Rybnicki nie posiadały w 2017 roku opracowanego i realizowanego programu, natomiast wśród gmin wyjątek stanowiły trzy gminy: Rudziniec, Sławków i Włodowice, w których również na 2017 rok nie opracowano i nie realizowano tego typu programów. W porównaniu z rokiem 2016 liczba gmin, w których nie opracowano i nie realizowano programów wzrosła o 1 gminę, podobnie było w przypadku powiatów ziemskich, gdzie liczba ta wzrosła o 1 powiat.

Niemniej jednak w skali całego województwa śląskiego, podobnie jak w roku 2016, prawie wszystkie, bo aż 98% gmin spełniało wyżej wskazany wymóg ustawowy tj. miało w 2017 roku opracowany i realizowany gminny program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie. Ponadto dokumenty programowe, uwzględniające również zadania powiatowe posiadało 100% powiatów grodzkich oraz 88% powiatów ziemskich naszego województwa.

Zgodnie z obowiązującą ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, zadaniem gmin i powiatów jest diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie oraz podejmowanie działań profilaktycznych wobec środowisk zagrożonych przemocą, a także całych społeczności lokalnych.

W 2017 roku 11 powiatów naszego województwa oraz 33 gminy sporządziły diagnozy zjawiska przemocy w rodzinie na swoim terenie, obejmujące również w przypadku gmin ustalenie odsetka populacji rodzin zagrożonych tym zjawiskiem.

W ramach realizacji zadania wyznaczonego gminom przez art. 6 ust. 2 pkt 2 ustawy z 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, obejmującego prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej, w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych tym zjawiskiem, w 31 gminach opracowano 66 programów uwzględniających to zadanie, które realizowało 35 placówek, a ich beneficjentami było łącznie 2.825 osób. W porównaniu z rokiem 2016 liczba gmin realizujących tego typu programy spadła o 13,8%.

Zdecydowanymi liderami ilości realizowanych w 2017 roku programów tego typu były, podobnie jak w roku 2016, Miasto Bielsko-Biała, w którym prowadzono 12 programów o charakterze profilaktycznym oraz gmina z terenu Powiatu Kłobuckiego – Wręczyca Wielka, gdzie realizowano 6 programów profilaktycznych. Z kolei po 4 programy profilaktyczne realizowały miasta Mysłowice, Rybnik oraz Żywiec, a po 3 programy miasta Piekary Śląskie oraz Tychy. Po 2 programy prowadzono w miastach: Katowice, Gliwice, Cieszyn i Jaworzno oraz w dwóch gminach wiejskich:

Bojszowy i Psary. Z kolei 18 gmin realizowało po 1 programie (w tym 10 gmin miejskich, 6 wiejskich oraz 2 miejsko-wiejskie).

Najwięcej osób działaniami profilaktycznymi objęto w mieście Będzin – 1.030 osób, mieście Tychy – 249 osób, mieście Bielsko-Biała - 181 osób, mieście Czeladź - 180 osób, oraz na terenie miast: Knurów -136 osób, Bieruń - 134 osoby, Wisła - 110 osób i Mysłowice - 106 osób. W pozostałych gminach liczba odbiorców programów nie przekraczała 100 osób.

W przypadku powiatów działania profilaktyczne, które wyznacza im ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w art. 6 ust. 3 pkt 2, obejmują opracowanie i realizację programów mających na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrażania prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie. W 2017 roku działania te powiaty naszego województwa prowadziły w oparciu o 67 programów, a ich beneficjentami było łącznie 5.495 osób. Liczba tego typu programów spadła w porównaniu z rokiem 2016 o 9,5%. Wśród powiatów ziemskich i miast na prawach powiatu wyraźnie przodowało w realizacji tego tupu działań, podobnie jak w roku 2016, Miasto Mysłowice, gdzie zrealizowano 32 powiatowe programy profilaktyczne. Na drugim miejscu było Miasto Bielsko-Biała, gdzie wdrożono i zrealizowano 14 programów, a na trzecim Powiat Będziński, w którym wdrożono i zrealizowano 7 programów tego typu. Z kolei Tychy zrealizowały 4 programy, Chorzów 3 programy, a po 2 realizowano w Katowicach i w Powiecie Mikołowskim. Wśród pozostałych powiatów ziemskich i grodzkich 3 powiaty prowadziły po 1 programie (w tym 2 powiaty grodzkie oraz 1 powiat ziemski).

Pod względem ilości beneficjentów działań profilaktycznych zdecydowanym liderem również było miasto Mysłowice, gdzie działaniami programowymi objęto 3.675 osób. Na drugim miejscu znalazło się miasto Bielsko-Biała, gdzie odbiorcami 14 programów były 785 osoby, następnie Tychy, które pomocą objęły 665 osób w ramach 4 programów i Powiat Będziński, gdzie w ramach 7 programów pomocą objęto 180 osób. W pozostałych powiatach liczba beneficjentów nie przekraczała 100 osób.

Ponadto w 2017 roku przeprowadzono w naszym województwie 16 gminnych (w 14 gminach) kampanii społecznych mających na celu podniesienie poziomu wiedzy i świadomości społeczności lokalnych odnośnie zjawiska przemocy w rodzinie, a w powiatach zrealizowano ich 25 (realizatorami było 9 powiatów grodzkich oraz 3 ziemskie). Liczba kampanii w gminach w porównaniu z rokiem 2016 spadła o 27,3%, natomiast w przypadku powiatów liczba takich kampanii wzrosła o 66,6%.

3. Udzielanie pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą w rodzinie.

3.1. Poradnictwo specjalistyczne.

W gminach i powiatach w naszym województwie pomagano osobom ze środowisk dotkniętych przemocą poprzez udzielanie poradnictwa specjalistycznego. W gminach z porad tego typu osoby potrzebujące mogły skorzystać w ośrodkach pomocy społecznej oraz w prowadzonych zarówno przez samorząd, jak i organizacje pozarządowe, ośrodkach wsparcia oraz punktach konsultacyjnych, a w ramach instytucji o zasięgu powiatowym, w powiatowych centrach pomocy rodzinie, ośrodkach interwencji kryzysowej oraz ośrodkach wsparcia. Rozmiary pomocy świadczonej w tej formie w roku 2017, w porównaniu z danymi za rok poprzedni, z podziałem na rodzaje udzielanych porad, przedstawia poniższe zestawienie:

Tabela Nr 1. **Liczba osób doświadczających przemocy domowej objętych w gminach i powiatach województwa śląskiego w latach 2016-2017 poradnictwem o charakterze specjalistycznym.**

Rodzaje poradnictwa specjalistycznego		Liczba osób objętych pomocą w formie poradnictwa			
		w gminach		w powiatach	
		2016	2017	2016	2017
Ogółem		8.148	6.644	10.002	8.960
W tym:	medyczne	346	375	186	144
	psychologiczne	3.941	3.464	3.754	3.877
	prawne	2.137	2.233	2.281	2.157
	socjalne	4.170	3.922	4.869	4.621
	zawodowe i rodzinne	1.860	1.623	2.384	2.197

Źródło: Sprawozdanie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za lata 2016 i 2017.

Z powyższego zestawienia wynika, że w 2017 roku, w porównaniu rokiem poprzednim, liczba osób doświadczających przemocy, która skorzystała z poradnictwa specjalistycznego zarówno w gminach jak i powiatach spadła. W gminach odnotowano spadek liczby osób korzystających z poradnictwa specjalistycznego o 10,4%, natomiast w powiatach liczba ta spadła o 18,4%.

W przypadku gmin naszego województwa, w obu analizowanych latach utrzymała się zbliżona struktura udzielonych porad. W gminach w 2016 i w 2017 roku największej liczbie osób udzielono poradnictwa o charakterze socjalnym, a na kolejnych miejscach znalazło się poradnictwo psychologiczne oraz prawne. Zdecydowanie mniejsza liczba osób skorzystała natomiast z porad dotyczących sfery zawodowej i rodzinnej, a najrzadziej udzielano osobom doświadczającym przemocy poradnictwa o charakterze medycznym. W powiatach na pierwszym miejscu pod względem ilości osób korzystających znalazło się w 2016 i 2017 roku również poradnictwo socjalne. Na drugim miejscu pod względem liczby odbiorców było poradnictwo psychologiczne, a w dalszej kolejności poradnictwo zawodowe i rodzinne oraz prawne. Najmniej osób skorzystało w powiatach, podobnie jak w gminach, z poradnictwa specjalistycznego o charakterze medycznym.

3.2. Działania o charakterze terapeutycznym i psychoedukacyjnym.

Celem pracy o charakterze terapeutycznym i psychoedukacyjnym prowadzonej z osobami doznającymi przemocy, zarówno przez podmioty gminne jak i powiatowe, jest złagodzenie psychologicznych skutków przemocy domowej.

Liczbę opracowanych i realizowanych na przestrzeni lat 2016-2017 na terenie powiatów i gmin województwa śląskiego programów terapeutycznych skierowanych do osób dotkniętych przemocą domową przedstawia poniższe zestawienie:

Tabela Nr 2. **Liczba programów terapeutycznych i ich uczestników w powiatach oraz gminach województwa śląskiego w latach 2016 i 2017.**

Lata	Liczba opracowanych i realizowanych programów terapeutycznych		Osoby biorące udział w programach		Osoby, które programy ukończyły	
	w powiatach	w gminach	w powiatach	w gminach	w powiatach	w gminach
2016	20	7	287	241	199	115
2017	11	3	168	67	116	49

Źródło: Sprawozdanie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za lata 2016 i 2017.

W województwie śląskim w 2017 roku, w porównaniu z rokiem poprzednim, liczba programów terapeutycznych realizowanych zarówno przez powiaty jak i gminy uległa znacznemu zmniejszeniu. W powiatach ich liczba zmalała w 2017 roku o 9 programów czyli o 45%, natomiast liczba osób objętych działaniami programowymi była mniejsza niż w roku 2016 o 119 osób, czyli o 41,5%.

W 2017 roku w gminach liczba realizowanych programów terapeutycznych dla osób dotkniętych przemocą spadła o 4, co stanowi 57,1%, znacznie spadła również liczba osób nimi objętych - o 174 osoby, co stanowi 72,2%.

Odsetek osób, które programy terapeutyczne ukończyły, kształtował się w przypadku powiatów w 2016 oraz w 2017 roku na poziomie blisko 70% (69,3% w 2016 roku i 69% w 2017 roku) osób do programów przystępujących, natomiast w przypadku gmin w 2016 roku wyniósł 47,7%, a w 2017 roku wzrósł do 73,1%%.

Jednocześnie, w toku realizacji działań programowych w powiatach utworzono w 2017 roku 8 grup terapeutycznych, a w gminach 2 grupy.

3.3. Zapewnianie bezpieczeństwa krzywdzonym dzieciom w trybie art. 12a ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu w rodzinie.

Gminy i powiaty naszego województwa zapewniały bezpieczeństwo krzywdzonym dzieciom w trybie art. 12a ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu w rodzinie, poprzez ich odebranie z rodzin w razie bezpośredniego

zagrożenia życia lub zdrowia w związku z przemocą w rodzinie i umieszczenia u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej (na przykład u dziadków), w rodzinie zastępczej lub placówce opiekuńczo-wychowawczej.

W 2017 roku liczba dzieci, które zostały odebrane z rodzin w tym trybie wyniosła łącznie w gminach i powiatach 213 i była niższa o 18,1% od liczby dzieci odebranych z rodzin w roku poprzednim, gdzie odebrano łącznie 260 dzieci.

Liczbę dzieci, którym w ten sposób zapewniono bezpieczeństwo na przestrzeni 2016 i 2017 roku przedstawia wykres:

Wykres nr 1. **Liczba dzieci odebranych z rodzin na terenie województwa śląskiego na podstawie art. 12a ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu w rodzinie w latach 2016 i 2017**

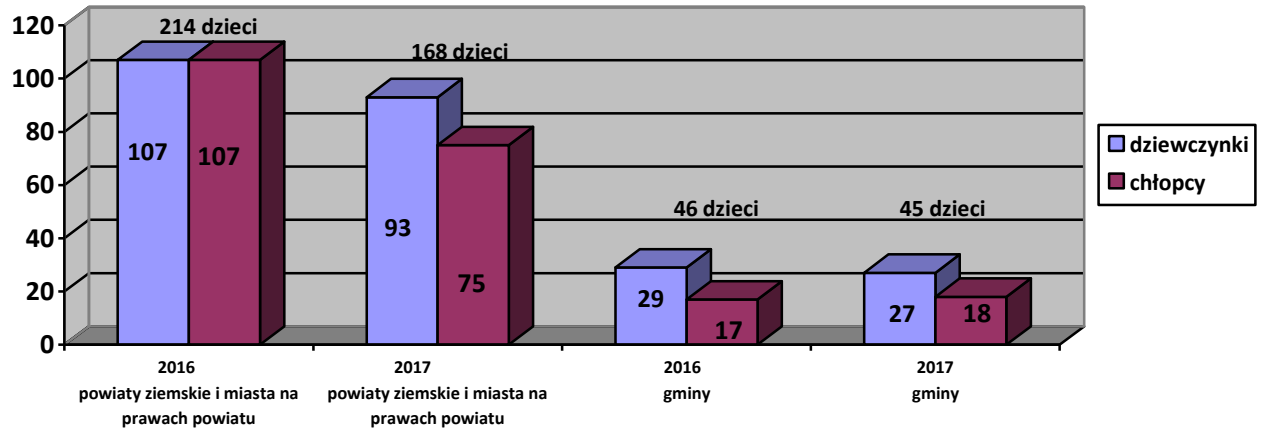

Źródło: Sprawozdanie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za lata 2016 i 2017.

Jak wynika z powyżej zaprezentowanych danych, w obu analizowanych latach w realizację ww. zadania zdecydowanie większej ilości przypadków zaangażowani byli pracownicy socjalni jednostek organizacyjnych pomocy społecznej powiatów ziemskich i miast na prawach powiatu.

W 2017 roku dzieciom, które odebrano w naszym województwie z rodzin w związku ze stwierdzonym zagrożeniem ich życia lub zdrowia z powodu przemocy w rodzinie, zapewniono bezpieczeństwo poprzez umieszczenie w 45 przypadkach u innej, niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w 79 przypadkach w rodzinie zastępczej, a w 93 przypadkach poprzez skierowanie do placówek opiekuńczo-wychowawczych.

4. Realizacja procedury „*Niebieskie Karty”.*

Ustawa z 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w art. 9d nakłada na przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty i ochrony zdrowia, obowiązek podejmowania działań w ramach procedury „*Niebieskie Karty*”. Procedura ta ma charakter interwencyjny, a jej głównym celem jest rozpoznawanie i diagnozowanie występującej w rodzinach przemocy, jej zatrzymanie oraz usprawnianie pomocy oferowanej przez przedstawicieli różnych służb w środowisku lokalnym poprzez tworzenie warunków do systemowego, interdyscyplinarnego modelu pracy z rodziną.

4.1. Zespoły Interdyscyplinarne i grupy robocze.

Filarem systemu w każdej gminie są zespoły interdyscyplinarne integrujące i koordynujące działania podmiotów zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie oraz tworzone przez te zespoły grupy robocze pracujące z rodzinami objętymi procedurą *„Niebieskie Karty”.*

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie umożliwia tworzenie przez zespoły Interdyscyplinarne grup roboczych zajmujących się indywidualnymi przypadkami występowania przemocy domowej. Decyzję o powołaniu grupy roboczej ustawodawca pozostawił członkom zespołu interdyscyplinarnego. Oznacza to, że zespoły mogą zdecydować o powołaniu grup, ale mogą też same podejmować działania pomocowe wobec rodzin dotkniętych przemocą.

W 2017 roku, podobnie jak w roku 2016, we wszystkich 167 gminach województwa śląskiego funkcjonowały zespoły interdyscyplinarne, które odbyły łącznie 916 posiedzenia. W 2017 roku, w porównaniu z rokiem 2016, w którym odbyły się 842 posiedzenia Zespołów, nastąpił wzrost ich liczby o 8,8%.

Liczbę rodzin w województwie śląskim objętych w 2017 roku działaniami pomocowymi bezpośrednio przez zespoły interdyscyplinarne, w porównaniu z rokiem poprzednim, obrazuje zestawienie:

Tabela Nr 3. **Liczba rodzin i osób w rodzinach objętych pomocą zespołów interdyscyplinarnych w gminach województwa śląskiego w latach 2016 i 2017.**

Liczba rodzin i osób w rodzinach objętych pomocą zespołów interdyscyplinarnych*	2016 r.	2017 r.
Liczba rodzin	6.675	6.001
Liczba osób w rodzinach	20.757	19.068
w tym kobiety	7.481	6.779
w tym mężczyźni	7.491	6.819
w tym dzieci	5.785	5.470

* Dane dotyczące liczby rodzin uwzględniają również rodziny, wobec których wszczęto procedurę „*Niebieskie Karty" w* okresach wcześniejszych, jeśli była w roku sprawozdawczym kontynuowana.

Źródło: Sprawozdanie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za lata 2016 i 2017.

Zaprezentowane dane wskazują, że liczba rodzin dotkniętych przemocą, z którymi pracowali członkowie zespołów interdyscyplinarnych w gminach naszego województwa spadła w 2017 roku, w porównaniu z rokiem poprzednim, o 10,1%.

W porównaniu z rokiem 2016, w 2017 roku odnotowano po raz kolejny nieznaczny, o 8,4%, spadek liczby grup roboczych powołanych przez zespoły interdyscyplinarne do pracy z indywidualnymi przypadkami przemocy. Łącznie w 2017 roku powołano 8.304 grupy robocze, które spotkały się 33.238 razy, podczas gdy w roku poprzednim grup pracujących z rodzinami dotkniętymi przemocą było 9.062 i odbyły one 35.679 spotkań.

Liczbę rodzin i osób w tych rodzinach, które w województwie śląskim objęte były działaniami pomocowymi przez grupy robocze w 2017 roku, w porównaniu z rokiem poprzednim, obrazuje zestawienie:

Tabela Nr 4**. Liczba rodzin i osób w rodzinach objętych pomocą grup roboczych w gminach województwa śląskiego w latach 2016 i 2017.**

Liczba rodzin i osób w rodzinach objętych pomocą grup roboczych*	2016 r.	2017 r.
Liczba rodzin	13.211	12.042
Liczba osób w rodzinach	40.648	37.401
w tym kobiety	14.855	13.618
w tym mężczyźni	14.336	13.276
w tym dzieci	11.457	10.507

* Dane dotyczące liczby rodzin uwzględniają również rodziny, wobec których wszczęto procedurę „*Niebieskie Karty" w* okresach wcześniejszych, jeśli była w roku sprawozdawczym kontynuowana.

Źródło: Sprawozdanie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za lata 2016 i 2017

Dane za oba analizowane lata wskazują, że w 2017 roku, w porównaniu z rokiem 2016, liczba rodzin objętych pomocą grup roboczych zmniejszyła się w naszym województwie o 8,8%.

4.2. Wszczynanie procedury „*Niebieskie Karty".*

Ogółem w 2017 roku uprawnione podmioty, wypełniając formularz „*Niebieska Karta-A*", wszczęły 8.543 procedury „*Niebieskie Karty"*. Jest to liczba mniejsza niż w roku poprzednim, w którym wszczęto 8.903 procedury. Spadek wszczętych procedur „*Niebieskie Karty"* wynosi 4%.

Analiza danych sprawozdawczych dotyczących ilości sporządzonych w 2017 roku „*Niebieskich Kart-A"* wskazuje, że najwięcej ich było, podobnie jak w 2016 roku, w powiecie grodzkim Częstochowa, gdzie liczba formularzy wynosiła 493. Liczba ta jednak spadła o 108 formularzy wszczynających procedurę, czyli o 18%, w porównaniu z rokiem poprzednim, gdy wynosiła 601. Na drugim miejscu, z liczbą wszczętych procedur przekraczających 400, znalazł się powiat grodzki

Sosnowiec, w którym w porównaniu z rokiem 2016 liczba formularzy wszczynających procedurę wzrosła o 1,2% i wyniosła 418, podczas gdy w 2016 roku było ich 413. Na trzecim miejscu znalazł się powiat grodzki Rybnik z liczbą formularzy *"Niebieska Karta-A"* wszczynających procedurę na poziomie 389 i tutaj nastąpił w porównaniu z rokiem 2016 wzrost ich liczby o 41 formularzy (11,7%), gdyż w 2016 roku było ich 348. Na dalszych pozycjach, mieszcząc się w przedziale powyżej 300 wszczętych procedur, znalazło się 4 powiaty grodzkie: Bielsko-Biała (366), Tychy (366), Jastrzębie Zdrój (307) oraz Gliwice (304).

W przypadku pozostałych gmin naszego województwa, w przedziale od 200 do 300 wszczętych procedur znalazły się również wyłącznie powiaty grodzkie: Katowice (291), Zabrze (253), Bytom (236), Dąbrowa Górnicza (207) oraz Mysłowice (203).

Z kolei od 100 do 200 wszczętych procedur odnotowano:

- w 6 powiatach grodzkich: Jaworzno (165), Ruda Śląska (160), Chorzów (123), Żory (123), Piekary Śląskie (121) i Świętochłowice (106),
- w 5 gminach miejskich: Raciborzu (142), Wodzisławiu Śląskim (115), Żywcu (114), Tarnowskich Górach (112) oraz Zawierciu (102).
- w 1 gminie o charakterze miejsko-wiejskim – Pszczynie (166).

W przypadku każdej z pozostałych 142 gmin naszego województwa oraz powiecie grodzkim Siemianowice Śląskie, na przestrzeni 2017 roku liczba wszczętych procedur *„Niebieskie Karty"* nie przekroczyła 100.

Najmniej procedur, mieszczących się w przedziale poniżej 10, wykazały w naszym województwie: 1 gmina miejska (Wojkowice), 5 gmin o charakterze miejsko-wiejskim (Krzanowice, Pilica, Szczekociny, Toszek i Woźniki) oraz 26 stosunkowo niewielkich gmin o charakterze wiejskim (Bobrowniki, Boronów, Ciasna, Irządze, Janów, Jejkowice, Kamienica Polska, Kochanowice, Kornowac, Koszarawa, Kroczyce, Krupski Młyn, Lipie, Mstów, Nędza, Pawonków, Pietrowice Wielkie, Przyrów, Przystajń, Rędziny, Starcza, Ślemień, Tworóg, Ujsoły, Wielowieś i Żarnowiec). Ponadto, jako jedyna w województwie śląskim, gmina Kruszyna zadeklarowała brak wszczętych w 2017 roku procedur *„Niebieskie Karty"*, a najmniejszą ich liczbę odnotowano w 2 gminach: Irządze i Jejkowice, gdzie tę procedurę interwencyjną wdrożono na przestrzeni całego roku jedynie 2 razy.

Realizacja działań interwencyjnych i pomocowych w ramach procedury *„Niebieskie Karty"* wymaga zaangażowania wszystkich zobowiązanych do jej realizacji służb, jednak w przypadku jej inicjowania widać wyraźne różnice w tym względzie. Spośród wszystkich podmiotów uprawnionych do wszczęcia procedury od kilku lat największą aktywność wykazują w naszym województwie funkcjonariusze Policji oraz przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, natomiast w przypadku pozostałych służb zaangażowanie to jest nadal dużo mniejsze.

Liczba sporządzonych w województwie śląskim w 2016 i 2017 roku formularzy *„Niebieska Karta-A"* przez przedstawicieli poszczególnych służb prezentuje się następująco:

Tabela nr 5**. Podmioty wszczynające w województwie śląskim procedurę *„Niebieskie Karty"* w latach 2016 i 2017.**

Liczba procedur *„Niebieskie Karty"* wszczętych przez:	**Lata**	
	2016	**2017**
Policjantów	6.783	6.466
pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej	1.704	1.595
przedstawicieli oświaty	279	323
przedstawicieli ochrony zdrowia	76	79
przedstawicieli gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych	61	80
Razem	8.903	8.543

*Źródło: S*prawozdania Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach *„Stosowanie procedury "Niebieskie Karty" przez uprawnione podmioty"* za lata 2016 i 2017.

Udział poszczególnych przedstawicieli w działaniach wszczynających procedurę „*Niebieskie Karty”* przedstawia wykres:

Wykres nr 2. **Udział podmiotów wszczynających procedurę „*Niebieskie Karty*” w województwie śląskim w latach 2016-2017.**

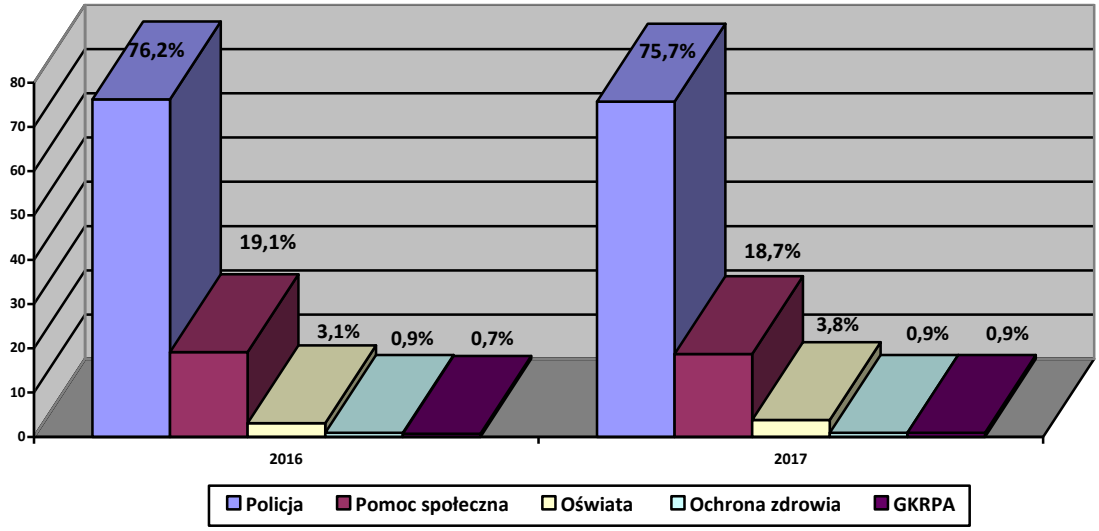

*Źródło: S*prawozdania Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach *„Stosowanie procedury "Niebieskie Karty" przez uprawnione podmioty”* za lata 2016 i 2017.

Udział przedstawicieli poszczególnych podmiotów w działaniach wszczynających procedurę „*Niebieskie Karty*” w 2016 i 2017 roku, przy uwzględnieniu nieznacznych wahań, kształtował się w podobny sposób. Wśród przedstawicieli służb uprawnionych do wdrożenia procedury zdecydowanie dominowała Policja. Drugie miejsce zajmowały jednostki organizacyjne pomocy społecznej, w których osobą wszczynającą procedurę najczęściej był pracownik socjalny. Wśród instytucji wszczynających działania interwencyjne znacząco niższy był udział przedstawicieli oświaty, a na ostatnich miejscach pod względem liczebności znalazły się procedury wszczynane przez pracowników ochrony zdrowia oraz przedstawicieli gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych.

W 2017 roku Policja wszczęła w naszym województwie 75,7% wszystkich procedur (procentowo nieco mniej niż w roku 2016, w którym policjanci wszczęli 76,2% wszystkich procedur). Z kolei udział jednostek organizacyjnych pomocy społecznej w działaniach wszczynających procedurę był w obu analizowanych latach w porównaniu z Policją znacząco niższy i wyniósł w 2016 roku 19,1%, a w 2017 roku nieznacznie spadł do 18,7% wszystkich wszczętych procedur.

W obu analizowanych latach utrzymywał się także bardzo niski odsetek przypadków wszczynania procedury „*Niebieskie Karty*” przez pozostałe uprawnione do tego służby. W przypadku pracowników oświaty odnotowano w 2017 roku w porównaniu z rokiem 2016, niewielki wzrost odsetka wszczynanych procedur o 0,7%. Natomiast udział w ogólnej liczbie wszczętych procedur działań interwencyjnych podejmowanych przez przedstawicieli ochrony zdrowia kolejny rok utrzymywał się na tym samym poziomie 0,9%, a w odniesieniu do członków gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych w 2017 roku odsetek ten wzrósł nieznacznie o 0,2%.

4.3. Praca z rodzinami w ramach procedury *„Niebieskie Karty”* – sporządzanie formularzy *„Niebieska Karta-C”* oraz *„Niebieska Karta-D”.*

W celu analizy sytuacji w rodzinach, z którymi pracowały zespoły interdyscyplinarne i grupy robocze, w tym zdiagnozowania przemocy domowej oraz opracowania dla nich indywidualnych planów pomocy, po wpływie formularza „*Niebieska Karta-A*”, zespoły lub grupy zapraszały na posiedzenia osoby doświadczające przemocy i wypełniały w ich obecności formularze „*Niebieska Karta-C”* oraz wzywały osoby, co do których istniało podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie i sporządzały formularze „*Niebieska Karta-D”.*

„Niebieska Karta-C” jest narzędziem ułatwiającym grupie roboczej dokonanie pogłębionej diagnozy sytuacji rodziny dotkniętej przemocą oraz ustalenie wspólnie z osobą doświadczającą przemocy planu działań, które pozwolą zakończyć przemoc. Z kolei przeprowadzenie spotkania z osobą stosującą przemoc, w trakcie którego wypełnia się formularz

„*Niebieska Karta-D*" jest ważne dla uwzględnienia w planie pomocy działań nakierowanych bezpośrednio na sprawcę przemocy, mających na celu zmianę jego zachowań i postaw, tak aby powstrzymać go przed dalszym przejawianiem agresji w relacjach rodzinnych.

Liczbę sporządzonych przez zespoły interdyscyplinarne i grupy robocze w 2017 roku formularzy "*Niebieska Karta C i D*", w porównaniu z ich liczbą sporządzoną w 2016 roku, obrazuje poniższe zestawienie:

Tabela Nr 6. **Liczba sporządzonych formularzy „*Niebieska Karta-C"* oraz „*Niebieska Karta-D*" przez zespoły interdyscyplinarne i grupy robocze w województwie śląskim w latach 2016 i 2017.**

Lata	Ogólna liczba wszczętych procedur „Niebieskie Karty"	Liczba formularzy		Odsetek ogółu wszczętych w danym roku procedur z wypełnionymi:	
		„Niebieska Karta-C"	*„Niebieska Karta-D"*	*„Niebieskimi Kartami-C"*	*„Niebieskimi Kartami-D"*
2016	8.903	6.948	4.978	78,0%	55,9%
2017	8.046	6.339	4.743	78,8%	58,9%

Źródło: Sprawozdania Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za lata 2016 i 2017.

W przypadku spisywanych z osobami doznającymi przemocy „*Niebieskich Kart-C",* zaobserwować można w naszym województwie korzystne zjawisko w postaci wzrostu o 0,8% w 2017 roku, w porównaniu z rokiem poprzednim, odsetka procedur, w toku których doszło do spotkania zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej z osobą doznającą przemocy i spisania tego dokumentu. Wzrósł także o 3% w 2017 roku, w porównaniu do roku 2016, odsetek procedur, w toku których sporządzono z osobami stosującymi przemoc w rodzinie formularze *„Niebieska Karta-D"*.

Utrzymująca się tendencja wzrostowa odsetka procedur toczących się przy aktywnym udziale osób doznających przemocy oraz osób podejrzanych o jej stosowanie, zgłaszających się na posiedzenia zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych, stanowi pozytywne zjawisko. Większe zaangażowanie członków rodzin w diagnozowanie ich sytuacji i planowanie pomocy zwiększa szanse na coraz lepsze dostosowywanie do potrzeb rodzin konstruowanych dla nich indywidualnych planów pomocy oraz zapewnia większą efektywność podejmowanych w ramach procedury działań mających na celu powstrzymanie przemocy.

4.4. Zamykanie procedury „*Niebieskie Karty".*

Zgodnie z § 18 rozporządzenia Rady Ministrów z 13 września 2011 roku w sprawie procedury "*Niebieskie Karty*" oraz wzorów formularzy "Niebieska Karta", zakończenie procedury następuje w przypadku:

- ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy,
- rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowania działań.

Przyczyny kończenia przez zespoły interdyscyplinarne i grupy robocze procedury „*Niebieskie Karty*" w 2017 roku, w porównaniu z danymi w tym zakresie za rok 2016, obrazuje poniższe zestawienie:

Tabela Nr 7. **Przesłanki zakończenia procedury *„Niebieskie Karty"* przez Zespoły Interdyscyplinarne i grupy robocze w województwie śląskim w latach 2016 i 2017.**

Liczba zakończonych procedur „*Niebieskie Karty"*		
Przesłanki zakończenia:	**2016**	**2017**
z powodu ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego jej stosowania oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy.	6.105	5.418
z powodu braku zasadności dalszych działań	2.600	2.202
RAZEM	8.705	7.620

Źródło: Sprawozdania Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za lata 2016 i 2017.

Procentowy stosunek procedur ”*Niebieskie Karty*” zamkniętych w analizowanych latach z obu wymienionych powyżej przesłanek obrazuje wykres:

Wykres nr 3. **Udział procedur zakończonych na podstawie przesłanek wymienionych w § 18 rozporządzenia Rady Ministrów z 13 września 2011 roku w sprawie procedury "*Niebieskie Karty*" oraz wzorów formularzy "*Niebieska Karta”* w ogólnej liczbie zakończonych procedur w latach 2016 i 2017.**

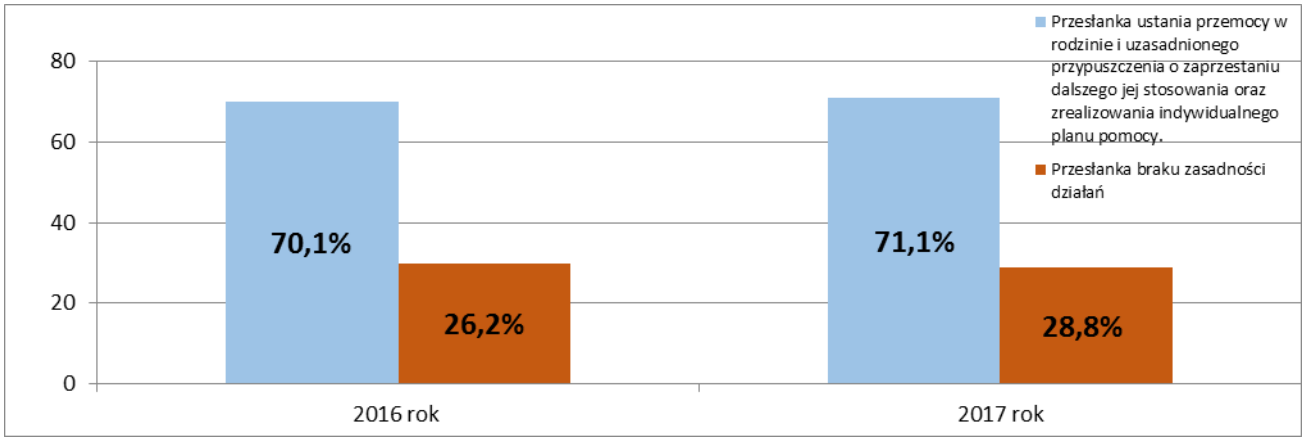

Źródło: Sprawozdania Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za lata 2016 i 2017.

Jak widać na wykresie, podobnie jak w latach poprzednich zaobserwować można w naszym województwie utrzymywanie się na przestrzeni lat 2016 i 2017 bardzo zbliżonej proporcji pomiędzy odsetkiem procedur *„Niebieskie Karty*” zamykanych z obu wskazanych powyżej przesłanek oraz korzystnego zjawiska dominacji w obu analizowanych latach procentu procedur *„Niebieskie Karty”,* w których prowadzone przez zespoły interdyscyplinarne i grupy robocze działania pomocowe i wspierające doprowadziły do zrealizowania przyjętych indywidualnych planów pomocy rodzinom i ustania przemocy.

5. Infrastruktura wsparcia – podmioty udzielające na terenie województwa śląskiego pomocy ofiarom przemocy w rodzinie.

Warunkiem skutecznego i efektywnego pomagania osobom doznającym przemocy w rodzinie jest funkcjonowanie dobrze rozwiniętej sieci instytucji świadczących profesjonalną, interdyscyplinarną pomoc osobom i rodzinom uwikłanym w przemoc.

Podstawowymi elementami infrastruktury wsparcia dla osób dotkniętych przemocą na terenie naszego województwa, poza ośrodkami pomocy społecznej funkcjonującymi w każdej gminie, są punkty konsultacyjne, ośrodki wsparcia, ośrodki i punkty interwencji kryzysowej oraz specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie.

5.1. Punkty konsultacyjne.

Do zadań punktów konsultacyjnych należy gromadzenie i przekazywanie informacji na temat dostępnych miejsc specjalistycznej pomocy oraz kompetencji poszczególnych służb i instytucji z terenu gminy oraz powiatu i województwa, a następnie udzielanie tych informacji zgłaszającym się osobom potrzebującym pomocy oraz prowadzenie szeroko rozumianego poradnictwa, w tym psychologicznego, pedagogicznego, socjalnego i prawnego, a także związanego z przeciwdziałaniem uzależnieniom. Jednostki tego typu mogą być tworzone zarówno przez samorząd terytorialny, stowarzyszenia abstynenckie, jak i inne podmioty pozarządowe.

Zgodnie z uzyskanymi od gmin danymi sprawozdawczymi, w województwie śląskim w 2017 roku funkcjonowało 95 punktów konsultacyjnych, w których pomoc mogły uzyskać zgłaszające się osoby z problemem przemocy domowej. W odróżnieniu do danych zawartych w Raporcie za 2016 rok, w którym zaprezentowano tylko punkty zarejestrowane w Centralnej Aplikacji Statystycznej, w danych za 2017 rok uwzględniono zarówno punkty zarejestrowane w CAS (77 punktów), jak i jednostki funkcjonujące w gminach, które nie dokonały takiej rejestracji.

Rozmieszczenie punktów konsultacyjnych na terenie województwa śląskiego w 2017 roku prezentuje poniższa mapa:

Wykres nr 4. **Punkty konsultacyjne na terenie województwa śląskiego w 2017 roku.**

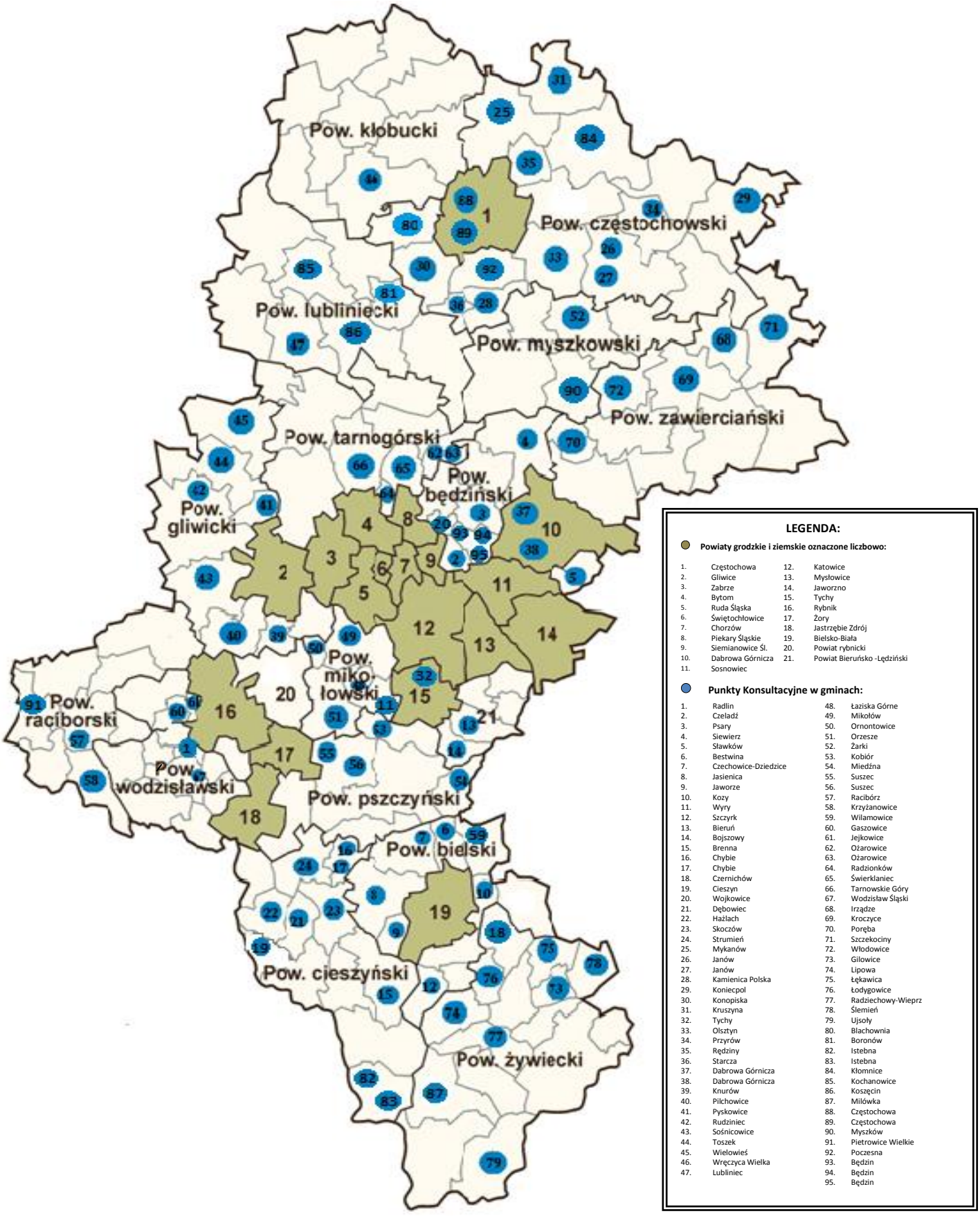

Źródło: Sprawozdanie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za 2017 rok oraz *S*prawozdanie Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach *„Baza teleadresowa Punktów Konsultacyjnych funkcjonujących na terenie gmin w 2017 roku"*. Dla prezentacji danych sprawozdania wykorzystano mapkę *"Podział administracyjnego województwa śląskiego"* ze strony internetowej WIKIPEDIA: pl.wikipedia.org/wiki/Podział_administracyjny_województwa_śląskiego.

Punkty konsultacyjne w naszym województwie funkcjonują głównie w mniejszych miastach oraz w gminach wiejskich. W powiatach grodzkich nadal funkcjonowało w 2017 roku jedynie 5 takich punktów, w tym 2 w Częstochowie oraz 2 w Dąbrowie Górniczej i 1 w Tychach. Pozostałe 90 placówek tego typu działało w gminach na terenie powiatów ziemskich.

W 2017 roku największą ilość punktów konsultacyjnych posiadały gminy Powiatu Częstochowskiego – 14 oraz Cieszyńskiego – 10. Na kolejnym miejscu znalazł się Powiat Żywiecki, w którym funkcjonowało 9 punktów konsultacyjnych. W dalszej kolejności Powiaty Gliwicki i Będziński i Bielski dysponowały na swoim terenie 7 takimi placówkami.

Najmniejszą infrastrukturę gminnych punktów konsultacyjnych odnotowano w 2017 roku w Powiatach: Bieruńsko-Lędzińskim (2 punkty) oraz Kłobuckim (1 punkt). Z kolei w Powiecie Rybnickim nie funkcjonował ani jeden punkt konsultacyjny (istniejący w 2016 roku Punkt w Czerwionce -Leszczynach przestał funkcjonować).

Z powyższych danych wynika, że liczba placówek tego typu oraz ich rozmieszczenie w poszczególnych powiatach województwa śląskiego było w 2017 roku nierównomierne. Pomimo stale rozbudowującej się sieci punktów konsultacyjnych, wciąż istnieją w naszym województwie rejony, gdzie infrastruktura tego typu jest nieznaczna, a więc dostęp do miejsc, w których uzyskać można konsultacje i wsparcie w związku z doświadczaniem przemocy, może być dla części mieszkańców naszego województwa utrudniony.

5.2. Ośrodki i punkty interwencji kryzysowej.

Wyjątkową formą pomocy rodzinie borykającej się z problemami przemocy domowej jest interwencja kryzysowa. Pomoc polega na przywróceniu równowagi psychicznej i zapobieżeniu przerodzenia się kryzysu w kryzys chroniczny, który wymaga oddziaływań innych niż interwencyjne. Celem interwencji kryzysowej, rozumianej jako metody systemowego, interdyscyplinarnego, wielowątkowego oddziaływania na osobę w kryzysie, w tym uwikłaną w przemoc domową, jest dostarczenie wszechstronnego wsparcia i wielostronnej pomocy, w tym psychologicznej, prawnej, społecznej, medycznej oraz w formie zapewnienia, w sytuacjach tego wymagających, schronienia. Charakterystyczne dla interwencji kryzysowej jest udzielanie pomocy jak najszybciej po wydarzeniu kryzysowym, intensywność kontaktów pomocowych, mobilizowanie naturalnego systemu wsparcia i zasobów jakie posiada klient oraz kompleksowa odpowiedź na potrzeby osoby w kryzysie.

W modelu interwencji kryzysowej skoncentrowanej na problemie przemocy domowej nadrzędnym celem jest kierowanie się:

- bezpieczeństwem sytuacyjnym osób doświadczających przemocy;
- komfortem emocjonalnym osób obejmowanych pomocą i wsparciem;
- zrozumieniem objawów, które wynikają z mechanizmów rządzących przemocą (kwestie przejawiania przez osoby doświadczające przemocy lęku oraz wyuczonej bezradności);
- dążeniem do aktywizacji i uruchomienia zasobów klientów;
- dążeniem do przywracania osobom doświadczającym przemocy poczucia kontroli, władzy i wpływu na swoje życie;
- przywracaniem poczucia bezpieczeństwa, odizolowaniem osób doświadczających przemocy od czynników urazowych i umożliwieniem doświadczania bezpiecznego kontaktu, w tym poprzez zapewnienie schronienia.

W naszym województwie ośrodki i punkty interwencji kryzysowej to placówki dysponujące kompleksową ofertą pomocową umożliwiającą ofiarom przemocy w rodzinie wyjście z sytuacji kryzysowej, w tym: poradnictwem specjalistycznym i konsultacjami indywidualnymi psychologów, prawników i pracowników socjalnych, a także grupowymi formami pomocy obejmującymi udział w grupach terapeutycznych oraz grupach wsparcia dla ofiar przemocy oraz całodobowym schronieniem. W odniesieniu do dzieci z rodzin dotkniętych przemocą ośrodki interwencji kryzysowej oferują ponadto pomoc w formie poradnictwa i konsultacji pedagogicznych oraz konsultacji i zajęć rozwijających kompetencje wychowawcze dla rodziców.

W 2017 roku w województwie śląskim zarejestrowane w Centralnej Aplikacji Statystycznej były łącznie 33 jednostki interwencji kryzysowej. Liczba placówek tego typu nie uległa zmianie w porównaniu z rokiem poprzednim.

Rozmieszczenie ośrodków oraz punktów interwencji kryzysowej na terenie województwa śląskiego w 2017 roku przedstawia się następująco:

Wykres nr 5. **Ośrodki i Punkty interwencji kryzysowej na terenie województwa śląskiego w 2017 roku.**

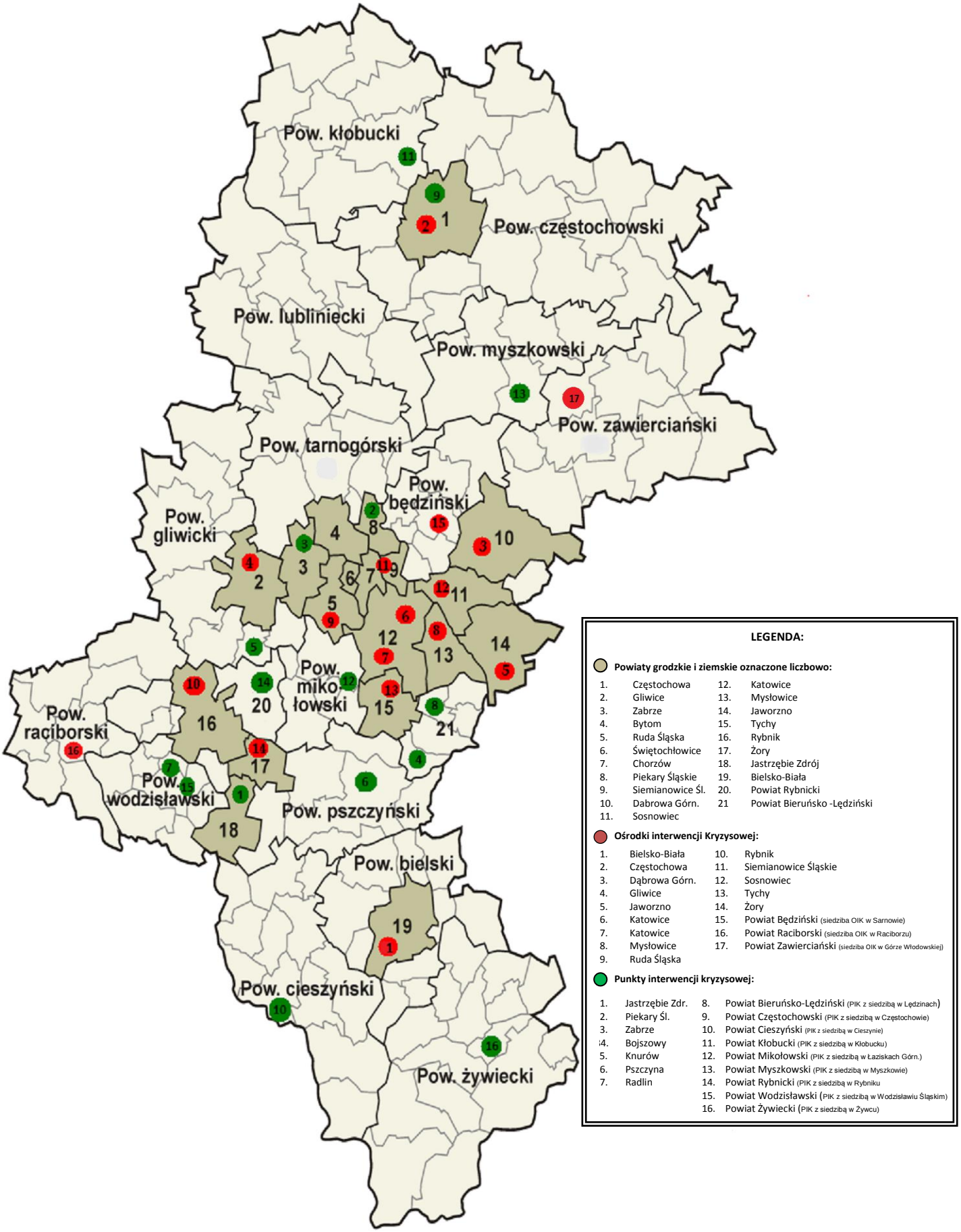

Źródło: Sprawozdanie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za 2017 rok. Dla prezentacji danych sprawozdania wykorzystano mapkę *"Podział administracyjnego województwa śląskiego"* ze strony internetowej WIKIPEDIA: pl.wikipedia.org/wiki/Podział_administracyjny_województwa_śląskiego.

W województwie śląskim w 2017 roku w systemie sprawozdawczym Centralna Aplikacja Statystyczna (CAS) zarejestrowanych było 17 ośrodków interwencji kryzysowej oraz 16 punktów interwencji kryzysowej. W porównaniu z rokiem 2016 zarówno liczba ośrodków interwencji kryzysowej jak i punktów interwencji kryzysowej nie uległa zmianie, żadna z placówek nie uległa także przekształceniu, jedynie jeden z ośrodków interwencji kryzysowej w Katowicach, mieszczący się przy ul. Bednorza 22, zlikwidował miejsca noclegowe.

W 2016 i 2017 roku na 19 powiatów grodzkich ośrodki interwencji funkcjonowały w 13 z nich, natomiast w 3 powiatach (Jastrzębie Zdrój, Piekary Śląskie, Zabrze) działały punkty interwencji kryzysowej. Miasto Katowice jako jedyne w województwie dysponowało 2 ośrodkami interwencji kryzysowej. Placówek tego typu nie posiadały jedynie 3 miasta na prawach powiatu tj.: Bytom, Chorzów oraz Świętochłowice.

Z kolei na 17 powiatów ziemskich, jednostki interwencji kryzysowej działały w 12 powiatach, a wśród tych jednostek 3 (w Powiecie: Będzińskim, Raciborskim oraz Zawierciańskim) to ośrodki interwencji kryzysowej, a 9 stanowiły punkty interwencji kryzysowej. Placówek tego typu nie posiadało 5 powiatów tj. Bielski, Gliwicki, Lubliniecki, Pszczyński oraz Tarnogórski.

Ponadto, poza wymienionymi powyżej jednostkami funkcjonującymi w powiatach grodzkich i ziemskich, także 4 gminy województwa śląskiego: Knurów, Pszczyna, Radlin oraz Bojszowy prowadziły na swoim terenie punkty interwencji kryzysowej.

W województwie śląskim jedynie ośrodki interwencji kryzysowej dysponowały pomocą w formie całodobowego schronienia, a punkty interwencji kryzysowej nie miały go w swojej ofercie. Na 17 ośrodków interwencji kryzysowej, 14 oferowało łącznie 219 miejsc noclegowych, a ich liczba zmniejszyła się w porównaniu z rokiem 2016 o 16 miejsc. Schronienia w swojej ofercie nie miały tylko 3 ośrodki: w Rudzie Śląskiej oraz 2 placówki tego typu funkcjonujące w Katowicach.

Liczbę osób, które skorzystały w 2017 roku z oferty funkcjonujących na terenie województwa śląskiego ośrodków oraz punktów interwencji kryzysowej, z uwzględnieniem osób które skorzystały jedynie z pomocy ambulatoryjnej (np. w formie poradnictwa, udziału terapii psychologicznej, grupach wsparcia itp.) oraz osób które korzystały także ze schronienia, przedstawia poniższe zestawienie:

Tabela Nr 8. **Liczba osób dotkniętych przemocą domową objętych pomocą ośrodków i punktów interwencji kryzysowej w 2017 roku.**

Łączna liczba osób dotkniętych przemocą objętych pomocą oik i pik		**Osoby korzystające z pomocy ambulatoryjnej**	**Osoby korzystające z miejsc całodobowych**
Ogółem	3.666	3.268	398
w tym kobiety	2.629	2.425	204
w tym mężczyźni	281	278	3
w tym dzieci	756	565	191

*Źródło: S*prawozdanie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za 2017 rok.

Z oferty pomocowej w ramach interwencji kryzysowej korzystały w naszym województwie głównie kobiety stanowiące 71,7% ogółu osób ze środowisk dotkniętych przemocą zwracających się o wsparcie do placówek tego typu. Kobiety wyraźnie dominowały wśród osób, które zwróciły się o pomoc w trybie ambulatoryjnym, korzystając między innymi z poradnictwa specjalistycznego, pomocy psychologicznej oraz biorąc udział w grupach wsparcia i grupach terapeutycznych, gdzie stanowiły 74,2% ogółu tych osób. W przypadku wykorzystania miejsc całodobowych, odsetek kobiet wśród osób, które skorzystały z tej formy pomocy również był najwyższy i wyniósł 51,3%, na drugim miejscu znalazły się dzieci, stanowiące 47,9% ogółu osób z przemocy korzystających ze schronienia. Jednocześnie z tej formy pomocy skorzystało jedynie 0,8% mężczyzn. Proporcja powyższa wskazuje, że głównymi klientami miejsc całodobowego schronienia w ośrodkach interwencji kryzysowej naszym województwie w 2017 roku były matki z dziećmi zmuszone do opuszczenia miejsca zamieszkania w związku z zagrożeniami płynącymi z przemocy w rodzinie.

5.3. Ośrodki wsparcia.

Ośrodki wsparcia mogą udzielać osobom ze środowisk dotkniętych przemocą kompleksowej pomocy obejmującej zapewnienie schronienia oraz pomoc i poradnictwo socjalne, prawne, terapię psychologiczną, konsultacje wychowawcze, a także możliwość udziału w grupach wsparcia oraz terapeutycznych. Osoby doznające przemocy w trakcie pobytu w ośrodkach mają szansę wypracowania i realizacji przy pomocy zatrudnionych tam specjalistów planów wyjścia z sytuacji przemocowej i trwałego zapewnienia sobie i swoim bliskim bezpieczeństwa.

W województwie śląskim ośrodki wsparcia udzielające pomocy osobom i rodzinom dotkniętym przemocą domową prowadzone są przez powiaty i wówczas udzielają pomocy mieszkańcom wszystkich gmin wchodzących w skład powiatu oraz przez gminy i wtedy ich oferta skierowana jest do mieszkańców gminy, w której siedzibę ma placówka.

W 2017 roku w naszym województwie w Centralnej Aplikacji Statystycznej zarejestrowane były 3 powiatowe ośrodki wsparcia, a ich liczba uległa w porównaniu z rokiem 2016 zmniejszeniu o 1 placówkę. Z listy powiatowych ośrodków wsparcia udzielających pomocy osobom doznającym przemocy domowej usunięty został Ośrodek prowadzony przez Stowarzyszenie PoMOC dla Kobiet i Dzieci im. Marii Niepokalanej, z siedzibą przy ul. Krasińskiego 21 w Katowicach, który został przez Miasto zaliczony w 2017 roku w poczet ośrodków gminnych. W związku z powyższym zmniejszeniu uległa również w porównaniu z rokiem 2016 liczba miejsc noclegowych w powiatowych placówkach z 81 do 71, a więc o 12,3%.

Z kolei w 2017 roku w województwie śląskim zarejestrowano w Centralnej Aplikacji Statystycznej 4 gminne ośrodki wsparcia, a ich liczba w porównaniu z rokiem 2016 uległa zmianie i wzrosła o 1 placówkę (wymieniony powyżej Ośrodek prowadzony przez Stowarzyszenie PoMOC dla Kobiet i Dzieci im. Marii Niepokalanej w Katowicach).

Z łącznej liczby 4 gminnych ośrodków wsparcia, 3 ośrodki dysponowały 29 miejscami noclegowymi, a ich liczba w porównaniu z rokiem 2016, gdy było ich 44, zmalała o 34,1%. Wynikało to z zawieszenia przez Dyrektora Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Zawierciu działalności Hostelu Pomocy Społecznej wchodzącego w skład Ośrodka Wsparcia Dziecka i Rodziny, mieszczącego się w Zawierciu, przy ul. Obr. Poczty Gdańskiej 48. Ponadto jeden z gminnych ośrodków wsparcia znajdujący się w Cieszynie, podobnie jak w latach poprzednich, oferował wyłącznie wsparcie o charakterze ambulatoryjnym.

W przypadku 3 ośrodków wsparcia o zasięgu powiatowym dane dotyczące liczby osób, które w 2017 roku skorzystały z ich oferty, zarówno w formie pomocy udzielanej ambulatoryjnie, jak i pomocy w formie schronienia, przedstawiały się następująco:

Tabela Nr 9. **Liczba osób dotkniętych przemocą domową objętych pomocą powiatowych ośrodków wsparcia w 2017 roku.**

Nazwa i adres ośrodka wsparcia	Liczba miejsc całodobowych	Łączna liczba osób, które skorzystały z oferty placówki (dziennej i całodobowej)				W tym liczba osób, które skorzystały z miejsc całodobowych			
		ogółem	w tym kobiet	w tym mężczyzn	w tym dzieci	ogółem	w tym kobiet	w tym mężczyzn	w tym dzieci
Centrum Interwencji Kryzysowej i Przeciwdziałania Uzależnieniom ul. Tarnogórska 3, 41-902 Bytom	16	137	101	4	32	37	14	0	23
Powiatowy Ośrodek Wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie, ul. Mała Łąka 17a, 43-400 Cieszyn	19	352	242	79	31	50	22	0	28
Hostel Pomocy Społecznej w Centrum Usług Socjalnych i Wsparcia w Sosnowcu ul. Szymanowskiego 5a 41-219 Sosnowiec	36	53	24	0	29	53	24	0	29
RAZEM	71	542	367	83	92	140	60	0	80

*Źródło: S*prawozdanie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za 2017 rok.

Wśród placówek powiatowych, wszystkie udzielały pomocy zarówno w trybie ambulatoryjnym, jak i formie schronienia.

W 2017 roku w porównaniu z rokiem poprzednim spadła ogólna liczna osób dotkniętych przemocą w rodzinie z nich korzystających, w 2016 roku było to 775 osób, natomiast w 2017 roku 542 osób, spadek wyniósł więc 30,1%. Z miejsc noclegowych natomiast skorzystało w 2017 roku 140 osób, a więc o 11 osób mniej niż w roku poprzednim, gdy osób takich było 151, spadek wyniósł 7,3%.

W 2017 roku wśród beneficjentów usług powiatowych ośrodków wsparcia przeważały kobiety stanowiące 67,7% ogółu osób dotkniętych przemocą domową, które zwróciły się po pomoc do tego typu placówek. Ponadto, zdecydowanie większa liczba osób skorzystała w ośrodkach wsparcia w powiatach naszego województwa z pomocy w trybie ambulatoryjnym. Łącznie klientami tej formy pomocy były w 2017 roku 402 osoby, a więc 74,2% ogółu osób dotkniętych przemocą objętych pomocą przez ten typ placówek.

W przypadku miejsc całodobowych w powiatowych ośrodkach wsparcia ich odbiorcami były wyłącznie kobiety i dzieci (dzieci stanowiły 57,1% osób korzystających ze schronienia, a kobiety 42,9%). Z tej formy pomocy nie skorzystał w 2017 roku żaden mężczyzna.

W przypadku gminnych ośrodków wsparcia wykorzystanie ich oferty pomocowej przez osoby dotknięte przemocą w rodzinie w 2017 roku przedstawiało się następująco:

Tabela Nr 10. **Liczba osób dotkniętych przemocą domową objętych pomocą gminnych ośrodków wsparcia w 2017 roku.**

Nazwa i adres ośrodka wsparcia	Liczba miejsc całodobowych	Łączna liczba osób, które skorzystały z oferty placówki (dziennej i całodobowej)				W tym liczba osób, które skorzystały z miejsc całodobowych			
		ogółem	w tym kobiet	w tym mężczyzn	w tym dzieci	ogółem	w tym kobiet	w tym mężczyzn	w tym dzieci
Centrum Profilaktyki, Edukacji i Terapii "*Kontakt*" Stowarzyszenia Pomocy Wzajemnej "*Być Razem*" ul. Ks. Janusza 3 43-400 Cieszyn	0	233	193	17	23	0	0	0	0
Stowarzyszenie PoMOC dla Kobiet i Dzieci im. Marii Niepokalanej, ul. Krasińskiego 21, 40-019 Katowice	10	114	86	0	28	21	11	0	10
Ośrodek Wsparcia "*Przystań*" Dąbrówka 10a/5 44-160 Rudziniec	4	0	0	0	0	0	0	0	0
Ośrodek Wsparcia Dziecka i Rodziny ul. Obrońców Poczty Gdańskiej 48 42-400 Zawiercie	15	1	1	0	0	1	1	0	0
RAZEM	29	348	280	17	51	22	12	0	10

*Źródło: S*prawozdanie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za 2017 rok.

Z oferty gminnych ośrodków wsparcia w 2017 roku skorzystało wyraźnie mniej osób niż z ośrodków tego typu o charakterze powiatowym. W gminach ośrodki objęły pomocą łącznie 348 osób dotkniętych przemocą domową, podczas gdy w powiatowych ośrodkach wsparcia udzielono pomocy 542 osobom, a więc w gminach liczba ich była niższa o 35,8%.

W gminnych ośrodkach wsparcia naszego województwa zdecydowana większość klientów – 326 osób stanowiące 93,7% ogółu osób objętych pomocą przez te placówki, korzystała z form pomocy (poradnictwo, terapia, grupy wsparcia) bez wykorzystania miejsc noclegowych, a pomocą połączoną z udzieleniem schronienia objęto jedynie 22 osoby

stanowiące 6,3% ogółu korzystających. Najwięcej osób pomocą ambulatoryjną objęło Centrum Profilaktyki, Edukacji i Terapii *"Kontakt"* z Cieszyna, które nie dysponowało miejscami całodobowymi. Z kolei Stowarzyszenie PoMOC dla Kobiet i Dzieci im. Marii Niepokalanej w Katowicach oraz Ośrodek Wsparcia Dziecka i Rodziny w Zawierciu obejmował osoby wymagające pomocy zarówno wsparciem w trybie ambulatoryjnym, jak i przyjmowały na pobyt całodobowy. Z pomocy Ośrodka Wsparcia *„Przystań",* mieszczącego się w Rudzińcu w roku 2017 nie skorzystała żadna osoba w związku z doświadczaniem przemocy domowej.

Podobnie jak w przypadku placówek o charakterze powiatowym, głównymi odbiorcami pomocy w jednostkach gminnych w 2017 roku były kobiety, stanowiące 80,5% ogółu klientów, którzy trafili do ośrodków wsparcia w związku z doświadczaniem przemocy domowej, a na drugim miejscu znalazły się dzieci stanowiące 14,7% ogółu tych klientów.

Poza ośrodkami wsparcia, ofertę pomocy dla ofiar przemocy domowej w naszym województwie uzupełnia Centrum Matki z Dzieckiem *"MAJA"*, z siedzibą w Raciborzu przy ul. Sempołowskiej 5, prowadzone przez Stowarzyszenie Przyjaciół Człowieka „*TĘCZA"* w Raciborzu, dysponujące łącznie 25 miejscami całodobowymi.

W 2017 roku z pobytu w Centrum Matki z Dzieckiem *"MAJA*" skorzystało łącznie 10 osób, w tym 5 kobiet i 5 dzieci. W porównaniu z rokiem 2016, liczba osób dotkniętych przemocą objętych pomocą placówki wzrosła o 42,9% (w 2016 roku przebywało w niej 7 osób). W 2017 roku, podobnie jak w roku poprzednim, placówka realizowała zajęcia edukacyjne skierowane do osób dotkniętych przemocą w rodzinie w zakresie podstaw prawnych i zagadnień psychologicznych dotyczących reakcji na przemoc w rodzinie, w których wzięło udział 5 osób dotkniętych przemocą przebywających w placówce, dla których zrealizowano łącznie 20 zajęć. Osoby te podobnie jak w roku ubiegłym wzięły również udział w zajęciach programu terapeutycznego dla osób dotkniętych przemocą oraz zostały objęte pomocą w formie poradnictwa psychologicznego i prawnego.

5.4. Specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie.

Prowadzenie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie jest zadaniem z zakresu administracji rządowej zleconym samorządom powiatowym, a środki finansowe na ich utrzymanie zapewnia budżet państwa. Specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie są szczególnym rodzajem placówek pomocowych, których celem jest niesienie pomocy osobom pokrzywdzonym przemocą w rodzinie, w tym zapewnienie im bezpiecznego schronienia oraz kompleksowego wsparcia w zakresie: prawnym, psychologicznym, medycznym i socjalnym. W naszym województwie znajdują się 3 placówki tego typu:

- Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Chorzowie, przy ul. ul. 3 Maja 4/1, dysponujący 10 miejscami całodobowymi,
- Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie *„Przystań"* w Świętochłowicach, przy ul. Zubrzyckiego 36, dysponujący 12 miejscami całodobowymi,
- Powiatowy Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Wodzisławiu Śląskim, przy ul. Wałowej 30, dysponujący 14 miejscami pobytu całodobowego.

Ośrodki dysponowały w 2017 roku łącznie 36 miejscami pobytu całodobowego, przy czym ich liczba nie uległa zmianie w porównaniu z rokiem 2016. Ośrodki zapewniały ofiarom przemocy domowej pomoc w formie schronienia oraz kompleksową pomoc i wsparcie w zakresie psychologicznym oraz prawnym i socjalnym. Ośrodki świadczyły także pomoc w formie poradnictwa i konsultacji oraz zapewniały możliwość udziału w grupach wspierających i terapeutycznych, w tym w trybie dziennym (ambulatoryjnym) w sytuacjach, gdy nie było potrzeby zapewniania klientom bezpieczeństwa w formie całodobowego pobytu na terenie placówki.

Wszystkie Specjalistyczne Ośrodki naszego województwa spełniały w 2017 roku standardy w zakresie interwencyjnym, terapeutyczno-wspomagającym oraz zapewnienia potrzeb bytowych, określone w §1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 roku w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne (Dz.U. Nr 50, poz. 259).

Łącznie z pomocy specjalistycznych ośrodków wsparcia skorzystały w 2017 roku 663 osoby, tj. o 57 osób mniej niż w roku poprzednim, gdy osób objętych pomocą tego typu placówek było 720 - spadek wynosi 7,9%. Zdecydowana

większość osób trafiających do tego typu placówek w 2017 roku to kobiety (447), stanowiące 67,4% ogółu osób objętych ich pomocą oraz dzieci (122) – 18,4%, najmniejszy był odsetek mężczyzn (94), który wyniósł 14,2%.

Liczbę osób przebywających w 2017 roku całodobowo w każdym z trzech specjalistycznych ośrodków wsparcia znajdujących się na terenie naszego województwa oraz osób korzystających w nich z pomocy w trybie ambulatoryjnym, a także uczestniczących w grupach terapeutycznych, prezentuje zestawienie:

Tabela Nr 11. **Liczba osób korzystających z oferty Specjalistycznych Ośrodkach Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w 2017 roku.**

Liczba osób Korzystających	Ośrodek w Chorzowie			Ośrodek w Świętochłowicach			Ośrodek w Wodzisławiu Śląskim		
	z pomocy w trybie ambulatoryjnym	z pobytu całodobowego	z uczestnictwa programach terapeutycznych	z pomocy w trybie ambulatoryjnym	z pobytu całodobowego	z uczestnictwa programach terapeutycznych	z pomocy w trybie ambulatoryjnym	z pobytu całodobowego	z uczestnictwa programach terapeutycznych
Ogółem	188	47	62	167	20	14	178	69	0
w tym kobiety	150	23	43	129	10	8	102	33	0
w tym mężczyźni	9	0	5	13	0	0	70	2	0
w tym dzieci	29	24	14	25	10	6	6	34	0

Źródło: Sprawozdania Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za 2017 rok.

W 2017 roku najwięcej osób skorzystało z pomocy w trybie dziennym w Specjalistycznym Ośrodku w Chorzowie, natomiast w Specjalistycznym Ośrodku w Wodzisławiu Śląskim przyjęto najwięcej osób na pobyt całodobowy. Wśród osób korzystających pomocy Specjalistycznych Ośrodków w formie ambulatoryjnej i całodobowej dominowały kobiety.

Jeśli chodzi o realizację programów terapeutycznych, największą ich liczbę oraz największą liczbę uczestników w 2017 roku, podobnie jak w roku 2016 wykazał Specjalistyczny Ośrodek w Chorzowie, gdzie opracowano i realizowano 3 programy terapeutyczne, z których skorzystały 62 osoby. Specjalistyczny Ośrodek w Świętochłowicach, opracował i realizował 2 programy terapeutyczne, z których skorzystało 14 uczestników, natomiast w Specjalistycznym Ośrodku w Wodzisławiu Śląskim, podobnie jak w 2016 roku, nie opracowano i nie realizowano tego typu programów, gdyż nie udało się zebrać grupy uczestników.

Ponadto, poza formami pomocy udzielanej osobom dotkniętym przemocą, wskazanymi w zaprezentowanej powyżej tabeli, w dwóch specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie funkcjonowały w 2017 roku grupy wsparcia, z czego w placówce w Chorzowie utworzono 4 grupy, a w Ośrodku w Świętochłowicach 1 grupę.

6. Oddziaływania korekcyjno-edukacyjne wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

Jednym z instrumentów ograniczania i eliminowania przemocy domowej jest praca ze sprawcą przemocy poprzez realizację oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych służących zmianie zachowań i postawy osoby stosującej przemoc wobec swoich bliskich. Zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, opracowywanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie jest zadaniem z zakresu administracji rządowej realizowanym przez powiaty.

Celem prowadzonych oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych jest powstrzymanie osoby stosującej przemoc w rodzinie od dalszego stosowania przemocy poprzez edukację mającą na celu:

- rozwijanie umiejętności samokontroli i współżycia w rodzinie,
- kształtowanie umiejętności w zakresie wychowywania dzieci bez używania przemocy w rodzinie,
- uznanie przez osobę stosującą przemoc swojej odpowiedzialności za stosowanie przemocy,
- zdobycie i poszerzenie wiedzy na temat mechanizmów powstawania przemocy w rodzinie,

- zdobycie umiejętności komunikowania się i rozwiązywania konfliktów w rodzinie bez stosowania przemocy,
- uzyskanie informacji o możliwościach podejmowania działań terapeutycznych.

Stosowanie odpowiednich oddziaływań edukacyjnych i korekcyjnych wobec sprawców przemocy domowej pozwala na redukcję agresji, kształtowanie umiejętności komunikacji, relacji partnerstwa i szacunku wobec bliskich oraz radzenia sobie ze złością. Programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych są zatem niezbędne w podejmowaniu działań mających na celu przeciwdziałanie przemocy oraz zmniejszenie jej negatywnych następstw w życiu rodzinnym oraz społecznym.

Na terenie województwa śląskiego w 2017 roku, spośród 19 powiatów grodzkich, 18 realizowało oddziaływania korekcyjno-edukacyjne wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, a nie realizowano ich jedynie w Rudzie Śląskiej. W przypadku 17 powiatów ziemskich naszego województwa oddziaływania korekcyjno-edukacyjne prowadziło 12 powiatów. Programy nie były realizowane w Powiatach: Częstochowskim, Gliwickim, Kłobuckim, Rybnickim oraz Zawierciańskim. W porównaniu z rokiem 2016, w 2017 roku liczba powiatów grodzkich realizujących oddziaływania nie uległa zmianie, natomiast w przypadku powiatów ziemskich, ich liczba wzrosła o 1 powiat.

Oddziaływania korekcyjno edukacyjne realizowały łącznie 32 podmioty, w tym powiatowe centra pomocy rodzinie, ośrodki pomocy społecznej w miastach na prawach powiatu, ośrodki interwencji kryzysowej, specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie oraz organizacje pozarządowe, którym powiaty zleciły realizację tego zadania.

W 2017 roku do programów korekcyjno-edukacyjnych przystąpiło łącznie 696 osób, w tym 651 mężczyzn i 45 kobiet. Uczestnikami programów korekcyjno-edukacyjnych, podobnie jak 2016 roku, byli więc głównie mężczyźni. W 2016 roku stanowili oni w naszym województwie 94,1%, a w 2017 roku 93,5% ogółu osób przystępujących do programów tego typu. Kobiety uczestniczące w programach w 2016 roku stanowiły 5,9% ogółu uczestników, a w 2017 roku stanowiły 6,5% ogółu uczestników.

Porównanie liczby osób stosujących przemoc w rodzinie, które w naszym województwie w latach 2016 i 2017 przystępowały do programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych do liczby osób, które je ukończyły, przedstawia poniższy wykres:

Wykres nr 6. **Uczestnicy programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w województwie śląskim w latach 2016 i 2017.**

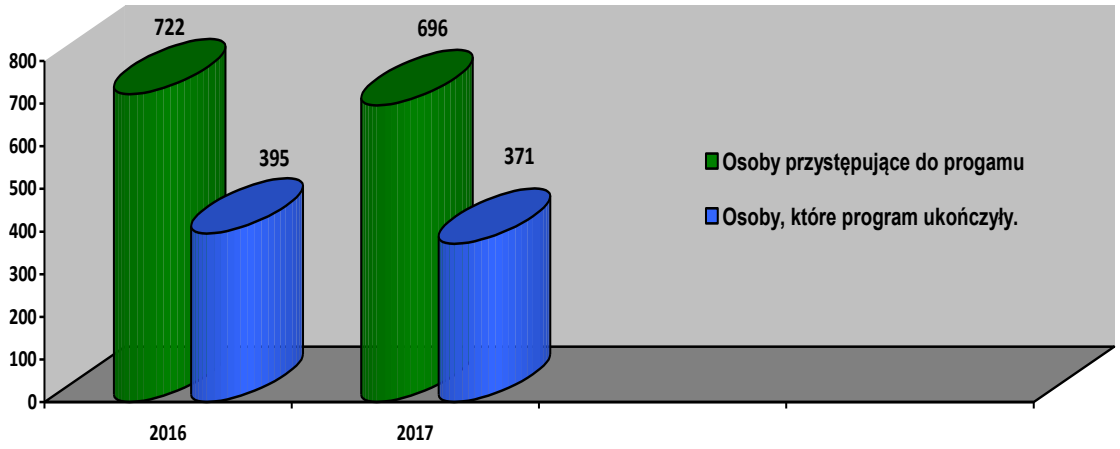

Źródło: Sprawozdania Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za 2016 i 2017 rok.

W 2017 roku odnotowano, w porównaniu z rokiem 2016, nieznaczny spadek liczby osób przystępujących do programów - o 3,6%. Z kolei procent osób, które ukończyły programy w stosunku do liczby osób je rozpoczynających w poszczególnych latach był podobny i oscylował w okolicach 50%. Programy oddziaływań w 2017 roku ukończyło łącznie 371 osób, w tym 356 mężczyzn oraz 15 kobiet. W porównaniu do 2016 roku, gdzie programy ukończyło 54,7%. osób do niego przystępujących, a w 2017 roku odnotowano w tym względzie nieznaczny spadek do 53,3%. Jednocześnie odnotowano zarówno w 2016 roku, jak i w 2017 roku, że większy odsetek mężczyzn przystępujących do programów oddziaływań je kończył niż było to w przypadku kobiet. W 2016 roku 55,2% mężczyzn rozpoczynających udział w oddziaływaniach je ukończyło, a w 2017 roku 54,7%. W przypadku kobiet w 2016 roku 46,5% kobiet przystępujących do programów oddziaływań je ukończyło, a w 2017 roku już tylko 33,3%.

7. Oddziaływania psychologiczno-terapeutyczne wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

Programy psychologiczno-terapeutyczne stanowią rozszerzenie oferty pomocowej oddziaływań skierowanych do osób stosujących przemoc i są zadaniem wyznaczonym dla jednostek samorządu terytorialnego we współpracy z organizacjami pozarządowymi przez *Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020,* ustanowiony Uchwałą Nr 76 Rady Ministrów z dnia 29 kwietnia 2014 roku.

Oddziaływania psychologiczno-terapeutyczne mają na celu zmianę nieprawidłowych wzorców zachowań sprawców przemocy oraz poprawę jakości życia rodzin dotkniętych przemocą poprzez rozwijanie i utrwalanie kompetencji osób stosujących przemoc w zakresie komunikacji z najbliższymi bez stosowania przemocy. W wyniku udziału w programach uczestnicy mają szansę na zdobycie lub poszerzenie posiadanej wiedzy na temat sposobów powstrzymywania się od zachowań przemocowych, poprawę zaburzonych przez przemoc relacji z członkami rodziny, zwiększenie umiejętności społecznych oraz utrwalenie wyuczonych, pozytywnych zmian w zachowaniu wobec bliskich.

Adresatami oddziaływań mogą zostać osoby, które wyrażają gotowość do osobistej, pogłębionej pracy psychologiczno-terapeutycznej w obszarze zmiany postaw i zachowań wobec członków rodziny. Program psychologiczno-terapeutyczny może także stanowić uzupełnienie programu oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Celem udziału w programach psychologiczno-terapeutycznych osób, które ukończyły wcześniej oddziaływania o charakterze korekcyjno-edukacyjnym jest utrwalenie zmian postaw i zachowań nabytych w ich trakcie.

Liczbę osób stosujących przemoc w rodzinie, które w 2017 roku w naszym województwie przystępowały do programów oddziaływań psychologiczno-terapeutycznych oraz je ukończyły przedstawia poniższy wykres:

Wykres nr 7. **Uczestnicy programów oddziaływań psychologiczno-terapeutycznych w województwie śląskim w 2017 roku.**

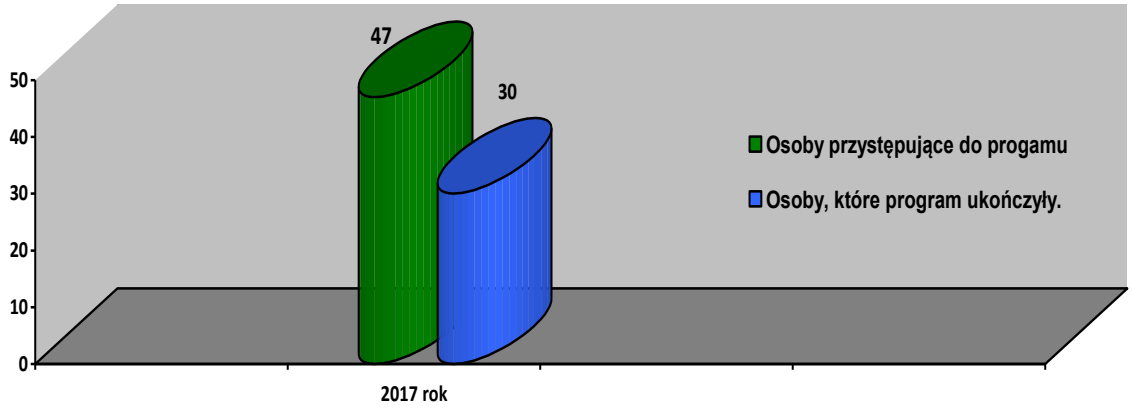

Źródło: Sprawozdania Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za 2017 rok.

Na terenie województwa śląskiego w 2017 roku, spośród 19 powiatów grodzkich, jedynie 3 z nich realizowały oddziaływania psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Programy przeprowadzono w Bielsku-Białej, Częstochowie oraz w Katowicach. W przypadku 17 powiatów ziemskich naszego województwa oddziaływania psychologiczno-terapeutyczne prowadziły 4 powiaty: Bieruńsko-Lędziński, Cieszyński, Gliwicki oraz Żywiecki.

W 2017 roku uczestnikami programów psychologiczno-terapeutycznych byli głównie mężczyźni - 39 osób, stanowiący w naszym województwie 83% ogółu osób rozpoczynających udział w tego typu oddziaływaniach. W programach wzięło udział jedynie 8 kobiet, stanowiących 17% wszystkich uczestników.

W 2017 roku pogramy oddziaływań psychologiczno-terapeutycznych ukończyło łącznie 30 osób, w tym 24 mężczyzn oraz 6 kobiet. Z powyższych danych wynika więc, że wskaźnik osób kończących programy jest stosunkowo wysoki i wynosi 63,8%, a więc ponad połowę osób do nich przystępujących. W odniesieniu do płci uczestników zauważyć należy, że oddziaływania kończył większy odsetek przystępujących do nich kobiet tj. 75%, a przypadku mężczyzn wskaźnik ten był niższy i wyniósł 61,5%.

8. Działalność Wojewody Śląskiego.

Realizacja zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie wykonywanych przez samorząd terytorialny jest nadzorowana przez Wojewodę. Podstawę prawną sprawowania nadzoru stanowi przepis art. 7 ust.1 pkt 5 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (tekst jednolity: Dz. U. z 2015 poz. 1390). W ramach nadzoru nad realizacją zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie służby Wojewody monitorują, wspomagają oraz kontrolują ich wykonywanie w gminach i powiatach.

8.1. Działalność kontrolna.

Kontrole przeprowadza się w celu oceny stanu przestrzegania przepisów prawa z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie i mogą one mieć charakter kompleksowy i wówczas obejmują wszystkie sfery organizacji i funkcjonowania jednostki podlegającej kontroli wiążące się z realizacją zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie lub problemowy, polegający na sprawdzeniu wybranych sfer organizacji i funkcjonowania jednostki podlegającej kontroli. Ponadto czynności kontrolne mogą mieć charakter doraźny i przeprowadza się je w celu zbadania prawidłowości organizacji i funkcjonowania jednostki w określonym zakresie np. w związku ze zgłoszoną skargą.

Przedmiotem kontroli prowadzonych w roku 2017 przez służby Wojewody Śląskiego były:

- w przypadku gmin - realizacja zadań własnych gminy zakresie tworzenia gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie, prowadzenie poradnictwa i interwencji, zapewnianie osobom dotkniętym przemocą miejsc w ośrodkach wsparcia oraz tworzenie i funkcjonowanie zespołów interdyscyplinarnych, a także prawidłowość realizacji przez zespoły i grupy robocze procedury „*Niebieskie Karty*",
- w przypadku powiatów - realizacja zadań własnych powiatu w zakresie opracowywania i realizacji powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie. programów służących działaniom profilaktycznym, zapewniania osobom dotkniętym przemocą miejsc w ośrodkach wsparcia i ośrodkach interwencji kryzysowej, a także realizacja przez powiat zadań z zakresu administracji rządowej odnośnie opracowywania i realizacji programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

W 2017 roku służby Wojewody Śląskiego przeprowadziły łącznie 5 kontroli we wskazanych powyżej zakresach, wynikających z zatwierdzonego przez Wojewodę Śląskiego planu kontroli na 2017 rok. Zrealizowane kontrole to:

- 2 kontrole kompleksowe dotyczące oceny realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy przez samorząd gminny (w Janowie oraz Świnnej),
- 1 kontrola kompleksowa dotycząca oceny realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy przez samorząd powiatowy (w Powiecie Żywieckim),
- 2 kontrole doraźne dotyczące oceny działań podejmowanych w ramach procedury *„Niebieskie Karty"* w odniesieniu do rodzin skarżących przez grupy robocze powołane przez zespoły interdyscyplinarne (w Żywcu oraz Jastrzębiu Zdroju).

Najczęściej wydawane w 2017 roku zalecenia pokontrolne dotyczyły:

- w odniesieniu do zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych oraz realizowanej przez nie procedury *„Niebieskie Karty"*:
  - zawierania przez prezydenta, burmistrza lub wójta porozumień, na podstawie których działają zespoły interdyscyplinarne, ze wszystkimi podmiotami, których przedstawiciele weszli w ich skład, zgodnie z art. 9a ust. 8 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
  - dopuszczania do udziału w pracach zespołów interdyscyplinarnych jedynie osób powołanych do ich składów przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta, zgodnie z art. 9a ust.2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz odbierania od tych osób, zgodnie z uregulowaniami wskazanymi w art. 9c ust.3 powołanej powyżej ustawy, oświadczeń o zachowaniu poufności informacji i danych uzyskanych przy realizacji zadań

związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie,

- każdorazowego regulowania stosownymi zarządzeniami wójta, burmistrza lub prezydenta miasta dokonywanych zmian w składach zespołów interdyscyplinarnych, zgodnie z zapisem art. 9a ust. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- uzupełniania składów zespołów interdyscyplinarnych tak, aby uczestniczyli w nich wszyscy przedstawiciele instytucji wskazanych w art. 9a ust. 3 i 4 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- wyznaczania w toku realizacji procedury „*Niebieskie Karty*" spotkań z osobą doznającą przemocy oraz osobą podejrzaną o jej stosowanie, zgodnie z § 17 ust. 2 rozporządzenia z 13 września 2011 roku w sprawie procedury „*Niebieskie Karty"* oraz wzorów formularzy *„Niebieska Karta",* tj. w takich odstępach czasowych, które nie niosą ryzyka spotkania się tych osób w miejscu posiedzenia zespołu interdyscyplinarnego bądź grupy roboczej,
- dostosowania zapisów regulaminów regulujących pracę zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych do obowiązujących przepisów prawa,
- powoływania grup roboczych przez przewodniczących zespołów interdyscyplinarnych lub ich zastępców na podstawie pisemnych imiennych upoważnień w tym zakresie, udzielonych im przez pozostałych członków zespołu interdyscyplinarnego,
- dokumentowania przebiegu działań podejmowanych w trakcie prowadzenia procedury „*Niebieskie Karty",* zgodnie z § 10 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z 13 września 2011 roku w sprawie procedury „*Niebieskie Karty"* oraz wzorów formularzy *„Niebieska Karta",*
- sporządzania formularzy *„Niebieska Karta-C"* zgodnie z zapisem § 8 ust. 2 rozporządzenia z 13 września 2011 roku w sprawie procedury „*Niebieskie Karty"* oraz wzorów formularzy „*Niebieska Karta"*, tj. na posiedzeniu zespołu lub grupy roboczej,
- kończenia procedury przez pełny skład grupy roboczej tj. po wyrażeniu stanowiska przez przedstawicieli wszystkich podmiotów powołanych w skład grupy roboczej.

- W odniesieniu do realizacji oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie:

- prowadzenie oddziaływań korekcyjno- edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie wyłącznie w miejscach spełniających wymogi określone w § 7 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 22 lutego 2011 roku w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne.

8.2. Monitorowanie zjawiska przemocy domowej w województwie śląskim oraz ocena stanu i efektywności działań w zakresie przeciwdziałania temu zjawisku.

Zgodnie z celami wyznaczonymi w *Krajowym Programie Przeciwdziałania Przemocy na Rodzinie na lata 2014-2020*, w Obszarze 1 obejmującym zadania z zakresu profilaktyki i edukacji społecznej, w pkt 1.1.3. przypisano służbom Wojewody monitorowanie zjawiska przemocy w rodzinie na obszarze województwa, a w Obszarze 2 dotyczącym ochrony i pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, w pkt 2.4.1., działania dotyczące badania skuteczności pomocy udzielanej rodzinom dotkniętym przemocą.

W ramach realizacji tych zadań w 2017 roku w naszym województwie:

⇨ Sporządzono aktualizację bazy teleadresowej podmiotów oraz organizacji pozarządowych świadczących usługi dla osób i rodzin dotkniętych przemocą w rodzinie, którą opublikowano na stronie internetowej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach pod adresem: *www.katowice.uw.gov.pl*, w zakładce: *Wydziały Urzędu/Wydział Rodziny i Polityki Społecznej/Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie/Informacje dla służb*. W bazie zawarte zostały dane teleadresowe 175 podmiotów realizujących powyższe zadania wraz ze wskazaniem rodzaju świadczonych usług. Baza została również przekazana do wykorzystania w bieżącej działalności Marszałkowi Województwa Śląskiego, Śląskiemu

Komendantowi Policji w Katowicach, Śląskiemu Kuratorowi Oświaty, Prokuratorowi Regionalnemu oraz Prezesowi Sądu Apelacyjnego w Katowicach, a także wszystkim jednostkom samorządu terytorialnego.

- Opracowano *„Raport z monitoringu zjawiska przemocy w rodzinie w województwie śląskim za 2016 rok”,* zawierający diagnozę rozmiarów i dynamiki zjawiska przemocy w rodzinie w naszym województwie oraz analizę działań gmin i powiatów mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku. Raport został opublikowany na stronie internetowej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach pod adresem: *www.katowice.uw.gov.pl*, w zakładce: W*ydziały Urzędu/Wydział Rodziny i Polityki Społecznej/Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie/Informacje dla służb*.
- 24 stycznia 2017 roku przeprowadzono spotkanie ze studentami Wyższej Szkoły Bankowej w Chorzowie, w ramach którego przedstawiono zagadnienia związane z charakterystyką zjawiska przemocy w rodzinie, systemem przeciwdziałania przemocy w rodzinie w Polsce oraz zasobami tego systemu w województwie śląskim, a także zadaniami przypisanymi poszczególnym służbom i formami pomocy dla rodzin dotkniętych przemocą. Ponadto na spotkaniu przybliżono studentom problematykę związaną ze zjawiskiem handlu ludźmi oraz systemem wsparcia i ochrony ofiar handlu ludźmi w Polsce.
- Z dniem 24 kwietnia 2017 roku opublikowano na stronie internetowej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach pod adresem: *www.katowice.uw.gov.pl*, w zakładce: W*ydziały Urzędu/Wydział Rodziny i Polityki Społecznej/Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie/Informacje dla służb,* wydane przez Dyrektora Wydziału Rodziny i Polityki Społecznej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach *„Zalecenia dotyczące realizacji programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie na terenie województwa śląskiego”*.
- Zebrano za pomocą Centralnej Aplikacji Statystycznej informacje dotyczące liczby sporządzonych w naszym województwie w 2016 roku formularzy *„Niebieska Karta-A”* wszczynających procedurę *„Niebieskie Karty”* przez przedstawicieli poszczególnych służb wymienionych w art. 9d ust. 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz przekazano do Ministerstwa Zdrowia dane dotyczące procedur wszczętych przez przedstawicieli ochrony zdrowia i gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych.
- Przeprowadzono trzy postepowania nadzorcze w trybie art. 7 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, dotyczące realizacji procedury *„Niebieskie Karty”* w indywidualnych przypadkach, w trakcie których badano legalność prowadzonej w rodzinach procedury oraz kwestie dotyczące powołania, organizacji i trybu pracy zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych, mające wpływ na prowadzenie procedury.
- 17 listopada 2017 roku w Śląskim Urzędzie Wojewódzkim w Katowicach odbyło się ze spotkanie przedstawicieli służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. Spotkanie miało na celu wzmacnianie współpracy i omówienie działań dokonanych w 2017 roku w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz problemów, jakie napotykają poszczególne służby realizując zadania w ww. zakresie.

8.3. Program osłonowy *„Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”- edycja 2017.*

Na realizację Programu Osłonowego „*Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Edycja 2017”* Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej przeznaczył kwotę 3.000.000 zł. Do Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach wpłynęły łącznie 24 wnioski o dofinansowanie projektów, a wśród podmiotów uprawnionych zgłaszających projekty było 15 gmin, 7 miast na prawach powiatu oraz 1 powiat ziemski, w tym jedno miasto na prawach powiatu (Ruda Śląska) złożyło 2 wnioski o dofinansowanie projektów.

Służby Wojewody przeprowadziły formalną i wstępną ocenę merytoryczną zgłoszonych wniosków. Ocenę formalną pozytywnie przeszło 18 złożonych projektów, z których, zgodnie z zasadami konkursu, Wojewoda Śląski przekazał Ministrowi Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej 10 najwyżej ocenionych wniosków, w tym 6 złożonych przez władze gmin, a 4 przez powiaty grodzkie. Wśród przekazanych wniosków 6 otrzymało w wyniku oceny formalnej i wstępnej oceny merytorycznej maksymalną dopuszczoną przez reguły konkursu liczbę 20 punktów.

W wyniku rozstrzygnięcia konkursu Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej przyznał dotację na realizację projektów 8 podmiotom z terenu naszego województwa, w tym 4 gminom i 4 miastom na prawach powiatu na łączną kwotę 303.620 zł.

Projekty, które otrzymały dofinansowanie przedstawia poniższe zestawienie:

Tabela Nr 12. **Projekty z województwa śląskiego, które otrzymały dofinansowanie w ramach Programu Osłonowego „*Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Edycja 2017”.***

Lp.	Gmina/Powiat	Tytuł projektu	Cele projektu	Przyznana kwota dotacji
1.	Miasto Bytom	***„Drogowskaz dla rodzin kontynuacja”***	Kontynuacja działań profilaktycznych nakierowanych na doskonalenie umiejętności wychowawczych prowadzonych na terenie Miasta w 2016 roku, rozszerzonych o specyficzną grupę rodziców, jakimi byli ojcowie osadzeni w Areszcie Śledczym w Bytomiu. Projekt skierowany był do wszystkich mieszkańców Bytomia, zwłaszcza w zakresie kampanii społecznej „*I ty możesz być dobrym rodzicem*” oraz „*Reaguj na przemoc*” oraz do rodzin, które borykają się z problemami opiekuńczo-wychowawczymi i niskimi kompetencjami rodzicielskimi, przez co są szczególnie zagrożone występowaniem przemocy wobec dzieci. Projekt obejmował realizację zajęć warsztatowo-edukacyjnych dla rodziców z terenu Bytomia, wśród których innowacją było objęcie zajęciami również ojców osadzonych w bytomskim Areszcie. Projekt zakładał także przeprowadzenie konferencji „*Rodzina na zakręcie. Co dalej?, Jak reagować? Jak pomagać?”.*	29.000,00 zł.
2.	Miasto Dąbrowa Górnicza	***„Ramię w ramię damy radę”***	Projekt miał na celu poprawę jakości i zwiększenie dostępności usług świadczonych na rzecz osób zagrożonych i doświadczających przemocy oraz wzrost skuteczności działań podejmowanych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie Miasta. W jego ramach zaplanowano opracowanie informatora pn. „*Nie niemocy - stop przemocy”.* Ponadto projekt obejmował poszerzenie oferty pomocowej Ośrodka Interwencji Kryzysowej Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Dąbrowie Górniczej oraz zorganizowanie grupy wsparcia z elementami psychoedukacyjno-rozwojowymi. W projekcie przewidziano także jednodniowy wyjazd integracyjno-edukacyjny dla byłych uczestniczek grupy wsparcia oraz klientek, które poradziły sobie ze zjawiskiem przemocy domowej.	16.400,00 zł.
3.	Miasto Chorzów	***„RAZEM”***	Projekt zakładał zmniejszenie zjawiska przemocy w rodzinie poprzez szeroko zakrojone działania profilaktyczne, w tym wzmocnienie kompetencji zawodowych i przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu przedstawicieli służb i instytucji pracujących w tym obszarze, rozwój oddziaływań terapeutycznych ukierunkowanych na osoby dotknięte przemocą, wzmocnienie Zespołu Interdyscyplinarnego i grup roboczych oraz rozwój poradnictwa dla dzieci i młodzieży, a także osób starszych i niepełnosprawnych. Zaplanowano przeprowadzenie szkoleń warsztatowych „*Procedura „Niebieskie Karty” w ochronie osób starszych i niepełnosprawnych”*, tworzenie grup samopomocowych dla osób starszych i niepełnosprawnych oraz wspieranie ich funkcjonowania. W odniesieniu do członków grup roboczych przewidziano szkolenie oraz przeprowadzenie superwizji. Dla dzieci i młodzieży projekt przewidywał przeprowadzenie programu profilaktyczno-edukacyjnego, a dla rodziców realizację „*Programu Wzmacniania Rodziny*”.	37.300,00 zł.
4.	Gmina Milówka	***„STOP PRZEMOCY W GMINIE MILÓWKA”***	Działania projektowe miały na celu umożliwienie osobom zagrożonym i dotkniętym przemocą w rodzinie wyjścia z trudnej sytuacji życiowej poprzez podniesienie jakości oraz zwiększenie dostępności oferowanych przez Gminę usług, a także zwiększenie świadomości społeczności lokalnej odnośnie zagrożeń płynących z przemocy w rodzinie. W ramach projektu zaplanowano także zorganizowanie szkoleń edukacyjnych dla osób zaangażowanych w gminie w przeciwdziałanie przemocy oraz zwiększenie dostępu do specjalistycznego poradnictwa dla osób uwikłanych w przemoc domową. Zorganizowano także Warsztaty dla Rodziców i Opiekunów i zajęcia socjoterapeutyczne dla dzieci z rodzin z występującym problemem przemocy, bądź zagrożonych przemocą.	61.400,00 zł.
5.	Gmina Konopiska	***„Sztuka życia”***	Projektodawca założył zintensyfikowanie pomocy dla dzieci i młodzieży z rodzin zagrożonych i dotkniętych przemocą w rodzinie zamieszkujących na terenie Gminy. Projekt przewidywał rozwój nowych, innowacyjnych metod wsparcia środowiskowego dzieci i młodzieży, które pozwalają na kształtowanie wśród nich postaw wolnych od przemocy. W ramach projektu zaplanowano także stworzenie programu terapeutycznego, na który składały się warsztaty dla dzieci i młodzieży z psychologiem oraz dietetykiem, warsztaty dla młodzieży z seksuologiem, a także warsztaty teatralne. Ponadto projekt obejmował działania pozwalające na rozwój nowych form i metod spędzania czasu wolnego przez dzieci i młodzież.	54.900,00 zł.

Lp.	Gmina/Powiat	Tytuł projektu	Cele projektu	Przyznana kwota dotacji
6.	Miasto Czeladź	***„Świadomy rodzic = bezpieczna rodzina”***	Działania projektowe miały na celu poprawę sytuacji dzieci z rodzin zagrożonych zjawiskiem przemocy w rodzinie poprzez zwiększenie świadomości i wiedzy mieszkańców Miasta oraz specjalistów. Projekt zakładał także upowszechnienie pozytywnych wzorców rodzicielskich, propagowanie prawidłowych metod wychowawczych oraz zwiększenie umiejętności radzenia sobie w sytuacjach kryzysowych przez rodziców przejawiających zachowania przemocowe i dzieci doświadczające sytuacji trudnych. Dla dzieci i rodzin zaplanowano: *Trening relacji przywiązaniowej* - dla rodziców i dzieci, spotkania rozwojowo-warsztatowe dla rodziców spodziewających się dzieci, coaching rodzicielski – wspierający rodziców w procesie wychowania dziecka, klub rodzinny oraz cykl warsztatów dla rodziców małych dzieci. Ponadto przewidziano prowadzenie grupy psychoedukacyjnej, realizację zajęć grupowych dla dzieci oraz wdrożenie *Programu Wspierającego Zasoby*. Projekt zawierał także szereg działań promocyjno-kampanijnych mających na celu zwiększenie świadomości mieszkańców Miasta oraz szkolenia rozwojowe i superwizje dla specjalistów.	50.400,00 zł.
7.	Miasto Ruda Śląska	***„DOBRE RELACJE => ZDROWA RODZINA”***	W ramach projektu zaplanowano do realizacji warsztaty dla rodzin wieloproblemowych zagrożonych przemocą w celu wypracowania prawidłowych wzorców rodzicielskich oraz relacji wśród rodzeństwa, a także nabycie i wzmocnienie kompetencji wychowawczych rodziców. W ramach projektu dla rodzin zagrożonych przemocą zaplanowano także przeprowadzenie Terapii wielorodzinnej innowacyjną metodą *Multi-Family Therapy*, wyjazd rodzinny oraz organizację imprez okolicznościowych. Drugą grupą, do której adresowano projekt byli profesjonaliści zajmujący się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, dla których zaplanowano konferencję: „*Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. 10-lecie Ośrodka Interwencji Kryzysowej w Rudzie Śląskiej*”. W projekcie przewidziano także zaprojektowanie i wyeksponowanie w przestrzeni miejskiej plakatu propagującego wśród społeczności lokalnej wiedzę o sposobach reagowania na przemoc domową.	43.000,00 zł.
8.	Miasto Bieruń	***„Bieruń bez przemocy”***	Działania objęte projektem miały na celu poprawę sytuacji rodzin zagrożonych i dotkniętych przemocą, promocję prawidłowych wzorców rodzicielskich oraz podniesienie świadomości społeczności lokalnej na temat skutków płynących ze stosowania przemocy wobec najbliższych. W ramach działań projektowych zaplanowano przeprowadzenie lokalnej kampanii społecznej oraz spotkania plenerowego dla mieszkańców Miasta, a także przeprowadzenie badań dotyczących środowisk zagrożonych przemocą domową i sporządzenie diagnozy *„grup ryzyka”,* a następnie jej rozpowszechnienie. Zaplanowano również przeprowadzenie warsztatów dla przedstawicieli służb społecznych zajmujących się udzielaniem pomocy rodzinom uwikłanym w przemoc oraz działania promujące prawidłowe wzorce rodzicielskie w ramach spotkań dla rodziców. Projekt kończyła konferencja podsumowująca.	11.220,00 zł.

Źródło: Tabela *Podział środków - Program Osłonowy „Wspieranie jednostek samorządu terytorialnego tworzeniu systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie - edycja 2017”* opublikowana przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej na stronie internetowej www.mpips.gov.pl w zakładce: *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie/Przedstawiciele i Służby realizujące zawodowo zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie/Programy/projekty.*

Wymienione powyżej projekty, dofinansowane w 2017 roku środkami uzyskanymi przez wnioskodawców z budżetu państwa w ramach Programu Osłonowego, rozszerzyły w gminach naszego województwa ofertę pomocową oraz przyczyniły się do zintensyfikowania działań mających na celu poprawę sytuacji rodzin zagrożonych i dotkniętych przemocą domową. Inicjatywy zawarte w projektach wzbogaciły w gminach ofertę wsparcia dla osób uwikłanych w przemoc, tak by nabierała coraz bardziej kompleksowego i wszechstronnego charakteru. Z kolei realizacja działań skierowanych do osób profesjonalnie zajmujących się pomaganiem rodzinom zagrożonym i dotkniętym przemocą dała im możliwość doskonalenia umiejętności zawodowych oraz zacieśniania współpracy. Ponadto działania skierowane do całych społeczności lokalnych w formie kampanii informacyjnych miały wpływ na zwiększenie społecznego zaangażowania w sprawy związane z przeciwdziałaniem przemocy domowej oraz podnoszenie społecznej wrażliwości w odniesieniu do tego zjawiska, a także poszerzenie poziomu wiedzy mieszkańców gmin i promowanie wśród nich wartości rodzinnych.

9. Podsumowanie.

W 2017 roku zadania wynikające z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie były w gminach i powiatach województwa śląskiego na bieżąco realizowane.

Wśród gmin i powiatów naszego województwa, 98% gmin, wszystkie powiaty grodzkie oraz 88% powiatów ziemskich opracowało i realizowało gminne i powiatowe programy przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie.

We wszystkich gminach naszego województwa w 2017 roku działały zespoły interdyscyplinarne, co pozwalało osobom doznającym przemocy na skorzystanie z pomocy jaką oferuje procedura *„Niebieskie Karty”*. Jednak sferą wymagającą poprawy w zakresie realizacji procedury *„Niebieskie Karty”* pozostaje nadal utrzymujące się w 2017 roku i poprzednich latach niskie zaangażowanie w jej wdrażaniu podmiotów ochrony zdrowia oraz gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych.

Na terenie województwa funkcjonuje wiele instytucji udzielających profesjonalnego wsparcia osobom doznającym przemocy (m.in. 3 specjalistyczne ośródki wsparcia, 17 ośrodków interwencji kryzysowej oraz 16 punktów interwencji kryzysowej, 95 punktów konsultacyjnych oraz 3 powiatowe i 4 gminne ośrodki wsparcia). Ponadto na podkreślenie zasługuje duża ilość podmiotów i organizacji świadczących pomoc i wsparcie rodzinom dotkniętym przemocą, których dane ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie podają do corocznie aktualizowanej przez Wydział Rodziny i Polityki Społecznej *Bazy teleadresowej podmiotów oraz organizacji pozarządowych świadczących usługi dla osób i rodzin dotkniętych przemocą w rodzinie w województwie śląskim*. W 2017 roku w bazie zawarte zostały dane teleadresowe 175 różnych podmiotów i organizacji. W bieżącym raporcie uzupełniono także mapę funkcjonujących na terenie województwa punktów konsultacyjnych, o punkty świadczące poradnictwo osobom uwikłanym w przemoc domową, które dotychczas nie zarejestrowały się w systemie sprawozdawczym Centralnej Aplikacji Statystycznej. Łącznie na mapie naniesiono 95 punktów funkcjonujących w gminach naszego województwa, co pozwoliło zapełnić część obecnych w raporcie za 2016 rok *„białych plam”.*

Pomimo, że województwo śląskie dysponuje stosunkowo bogatą ofertą pomocową, odnotować także należy, że nadal są gminy, w których nie ma podmiotów świadczących pomoc i wsparcie osobom z rodzin dotkniętych przemocą, poza funkcjonującymi w każdej gminie zespołami interdyscyplinarnymi oraz ośrodkami pomocy społecznej, co powoduje utrudniony dostęp do specjalistycznej pomocy. Wynika to ze specyficznej cechy województwa śląskiego jaką jest duża koncentracja placówek udzielających profesjonalnego wsparcia osobom doznającym przemocy w obrębie aglomeracji górnośląskiej. Poza aglomeracją są jednak w naszym województwie rejony np. w części powiatów Podbeskidzia oraz powiatów okolic Częstochowy, gdzie istnieją nadal duże potrzeby w zakresie rozwijania infrastruktury pomocowej.

W odniesieniu do procedury *„Niebieskie Karty”* zaobserwować można, w porównaniu z rokiem 2016, zmniejszenie o 4% ilości sporządzanych formularzy *„Niebieska Karta-A”* wszczynających procedurę. Ponieważ spadek taki odnotowano również za rok 2016 w porównaniu z 2015 (o 16%), świadczyć to może, że utrzymująca się tendencja spadkowa jest wynikiem coraz lepiej działającego systemu i skuteczności podejmowanych działań oraz zaangażowania wielu przedstawicieli i służb zajmujących się zawodowo problematyką przemocy w rodzinie, a także rosnącej wrażliwości i wiedzy na temat tego zjawiska wśród społeczności lokalnych. Za niekorzystne zjawisko natomiast należy uznać utrzymujący się na przestrzeni ostatnich lat niski odsetek przypadków wszczynania procedury „*Niebieskie Karty*” przez przedstawicieli ochrony zdrowia oraz gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych.

W przeciwdziałaniu zjawisku przemocy równie ważna jak pomoc osobom jej doznającym, jest skuteczna praca z osobami, które przemoc wobec członków rodziny stosują. Tutaj najważniejszą formą pracy z takimi osobami są oddziaływania korekcyjno-edukacyjne. Jako korzystne zjawisko w naszym województwie należy wskazać duże zaangażowanie miast na prawach powiatów oraz powiatów ziemskich w realizację programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych. Na terenie województwa śląskiego w 2017 roku, spośród 19 powiatów grodzkich, 18 realizowało takie oddziaływania, a w przypadku 17 powiatów ziemskich prowadziło je 12 powiatów.

Na drodze efektywnej realizacji tego zadania stoi problem niskiej motywacji osób stosujących przemoc do uczestnictwa w programach. Znajduje to odzwierciedlenie w odsetku uczestników, którzy programy ukończyli, w stosunku do osób do nich przystępujących, który na przestrzeni lat 2015 i 2016 oraz w roku 2017 oscylował w okolicach 50%, nie wykazując wyraźnej tendencji wzrostowej. Konieczne jest więc ciągłe doskonalenie efektywności

motywowania beneficjentów programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych do systematycznego w nich uczestnictwa, jak również eliminowanie sytuacji, gdy pomimo istniejących potrzeb wynikających np. z liczby rodzin, wobec których w gminach prowadzone są procedury „*Niebieskie Karty*", programy nie są w powiatach realizowane, w związku z czym nawet zmotywowane do udziału osoby miały do nich utrudniony dostęp.

Korzystnym zjawiskiem jest pojawienie się nowych działań skierowanych do osób stosujących przemoc, jakimi są oddziaływania psychologiczno-terapeutyczne, które mają na celu zmianę nieprawidłowych wzorców zachowań oraz podniesienie kompetencji w zakresie komunikacji z najbliższymi bez stosowania przemocy. Programy te mogą stanowić uzupełnienie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych i wpływać na utrwalenie zmian postaw i zachowań nabytych przez uczestników w trakcie zajęć korekcyjno-edukacyjnych. Ponieważ, zgodnie z *Krajowym Programem Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020,* realizacja tego zadania jest finansowana z budżetu państwa po raz pierwszy w 2017 roku, odnotowano stosunkowo niskie zaangażowanie powiatów naszego województwa w jego realizację tj. spośród 19 powiatów grodzkich, jedynie 3 z nich realizowały oddziaływania psychologiczno-terapeutyczne, a wśród 17 powiatów ziemskich prowadziły je jedynie 4 powiaty.

Podsumowując, najważniejsze obszary do pracy w naszym województwie to:

- dalszy rozwój działań o charakterze edukacyjnym i profilaktycznym skierowanych do społeczności lokalnych oraz środowisk zagrożonych wystąpieniem zjawiska przemocy, w szczególności odnośnie skutków jakie niesie przemoc domowa oraz metod wychowawczych wolnych od zachowań przemocowych, tak aby w przyszłości zwiększona świadomość społeczeństwa w tym względzie mogła zaprocentować dalszym ograniczeniem zjawiska przemocy,
- aktywizowanie podmiotów służby zdrowia oraz gminnych komisji alkoholowych do podejmowania działań interwencyjnych wobec zjawiska przemocy w rodzinie w ramach procedury *"Niebieskie Karty*", w tym poprzez rozpowszechnianie wśród tych podmiotów materiałów o charakterze informacyjnym i instruktażowym,
- rozszerzanie działań mających na celu doskonalenie i usprawnienie współpracy pomiędzy wszystkimi służbami zaangażowanymi w gminach i powiatach naszego województwa w przeciwdziałanie przemocy,
- rozwój infrastruktury pomocowej w tych rejonach województwa, gdzie oferta pomocowa w tym zakresie jest jeszcze ciągle bardzo ograniczona,
- motywowanie jednostek samorządu terytorialnego do ubiegania się o środki w ramach kolejnych edycji ogłaszanego przez Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej Programu Osłonowego „*Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie",* tak aby realizowane w jego ramach projekty mogły w przyszłych latach rozszerzyć w gminach i powiatach naszego województwa ofertę pomocową skierowaną do rodzin dotkniętych i zagrożonych przemocą,
- stałe doskonalenie współpracy między powiatami (powiatowymi centrami pomocy rodzinie), a ośrodkami pomocy społecznej i zespołami interdyscyplinarnymi, w zakresie wymiany informacji o osobach stosujących przemoc w rodzinie, mogących uczestniczyć w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych,
- poprawa współpracy pomiędzy powiatami, a sądami, kuratorami oraz innymi podmiotami działającymi w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, celem przekazywania im informacji o możliwości realizacji programów korekcyjno-edukacyjnych oraz uzyskania przez powiaty wiedzy o osobach będących potencjalnymi kandydatami do udziału w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych,
- efektywniejsze motywowanie osób stosujących przemoc w rodzinie do dobrowolnego przystąpienia i systematycznego uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych, między innymi poprzez przekazywanie tym osobom informacji o pozytywnych efektach udziału w programie, polegających na możliwości zmiany własnych przekonań, postaw i zachowań oraz pozytywnych aspektach życia w rodzinie bez przemocy,
- aktywizowanie powiatów do podejmowania przez nie realizacji programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie oraz popularyzacja wiedzy na temat programów wśród podmiotów realizujących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne i beneficjentów tych oddziaływań, mogących się kwalifikować do pogłębienia prowadzonej z nimi pracy poprzez oddziaływania psychologiczno-terapeutyczne.